

צ'בזטי מזהר"ן

קמא

דף קח.

עם

ביאור חברותא

ללימוד בעיון

תורה קעז

אמר שהמתמיד בלימוד ספרו יהיה נעשה איש כשר באמת
ובעל מח גדול כי יש בה עמקות נוראה שאין בשום ספר

(ח"מ שמו שמח)

ליקוטי

מהכתב, כי הכתב אינו רק פעולת הנפש, ומתוך הפעולה יכול הצדיק להבין מהות הנפש, והדיבור הוא הנפש בעצמו [א], כמ"ש (ש"ה ה) **נפשי יצאה בדבריו**, ואע"פ שהדיבור הוא דבר שאין בו ממש, אעפ"כ מחמת שהוא צדיק אמת, והדיבור הוא מהות הנפש בעצמה, ע"כ יכול לראות מהות הנפש בעצמה :

קעד [ב] **כשהדינין** ח"ו גוברים על האדם אין להתפלל עבורו להזכיר שמו שלא יתגברו הדינין ח"ו [ג], וכמו דאיתא (ז) שנה לא קרא לו אביו שם בעת לידתו משום שהיה אז העולם דינין. וע"כ לא רצה אביו ליתן לו שם כי ע"י השם יהיה ניכר ומסויים בין המקטרגים ויכולו הדינים להתגבר עליו. וזוהי ישכשהתפלל משרע"ה על מרים לא הזכיר שמה [ד], רק אמר **סתם אל נא רפא נא לה** (במדבר יב). כי מחמת שהיו הדינין גוברים עליה, לא רצה להזכיר שמה בפירוש כנ"ל. ואעפ"כ העלים שמה ברמז נפלא בתוך התפלתו. **כי נא רפא בנימי מרים יוכבד** מכון ממש [ה], היינו שם החולה ושם אמה [ו] שצריך להזכיר על החולה כשמתפללין עליו [ז], אך לא רצה להזכיר בפירוש כנ"ל :

קעה [י] **עיקר** מעלת הבכ"י הוא כשהיא מחמת שמחה [י] וחדוה, ואפ"י החרטה טוב מאד שתהי' מחמת שמחה, שמרוב שמחתו בהש"י, הוא מתחרט ומתנגעגע מאד על שמרד נגדו בימים הראשונים, ומתעורר לו בכ"י מחמת רוב השמחה, וזה עיקר מעלת הבכ"י, שתהי' מחמת שמחה, וזה **בכ"י** הוא יצאה בדת **בשמך יגילון כל היום** (תהלים פט) שעיקר הבכ"י שתהיה מחמת שמחה בשמו ית'. כי בכ"י הוא מתעורר משם ס"ג שהוא בכ"י, וע"כ בכ"י בגימ' המילוי של ס"ג כמובא בכתבי האר"י [י] היינו שהתעוררת"י הבכ"י תהיה משמחה כי בינא"י לבא, כמ"ש [י] הלב מבין, ועיקר השמחה היא בלב, כמ"ש (תהלים ד) **נתת שמחה בלבי**, ומשם צריך שתהיה התעוררות הבכ"י כנ"ל, ועל ידי זה נמתק הבכ"י והבן :

קעו [י] **צריך** האדם למהר מאד לגרש מקרבו הרוח שטות, מה שלבו מלא מרוח שטות הדבוק בו, וזה ע"י שנתקשר להצדיק האמת [י], והתקשרות היינו אהבת נפש [ג] מה שאוהב להצדיק מאד, ועל ידי זה נכלל לבו בלב הצדיק ולפי שלבו מלא מרוח שטות, והרוח הוא האויר, ומכע האויר לבקש לו מקום פנוי לצאת שם, כמבואר אצל המחקרים [א], וכשמוצא האויר מקום פנוי לצאת שם, הוא בוקע ושובר כמהירות ובכחלה, וע"כ כשנכלל לבו בלב הצדיק, ולב הצדיק הוא חלל בבחי' **ולבי חלל בקרבי** (תהלים קט). וע"כ האויר של הרוח שטות הדבוק בלבו שלבו מלא מזה האויר, הוא בוקע ושובר לבו בכחלה ובורח לחוץ, מחמת שמצא מקום פנוי בלב הצדיק,

קעד קעו קעה

וע"כ על ידי שמגרש במהירות הרוח שטות מקרבו, ע"י יש לו **לב נשבר** [ב], כי נשבר לבו על ידי מהירות ובהלות הרוח שטות לצאת כנ"ל, וע"כ לא מוצא לפי שעה מקום לצאת, וע"כ נשבר הלב :

קעז [ב] (במדבר יד) **ויאמר י"י סלחתי לדברך ר"ת כוסי**, **דברך**, **דבר** ר"ת **דשנת בשמן ראשי** [ג], כי יש צדיקים אמתיים שיש להם כח כששותין יין לפעמים למחול עוונות עי"ז, כי ארז"ל (יומא עו) שייך יש לו שני בחינות, זכה נעשה ראש, וכשנעשה ראש שהוא בחי' מוחין, ע"יז הוא יכול לכפר עוונות, כמו שכתוב (משלי טו) **ואיש חכם יכפרנה**, וזהו **ויאמר ה' סלחתי בדברך**, כי **דבר** הוא ר"ת **דשנת בשמן ראשי** כנ"ל, שהיא בחי' שלימות המוחין, כ"י(שהם בחי' [ג] **שמן משהת קודש** בחי' [ג] **כשמן הטוב על הראש** כידוע [ד]). וזה **ויאמר ה' סלחתי בדברך** שהוא ר"ת **כוסי** כנ"ל וזהו **סלחתי בדברך**, שהמליחה כ**דברך** דייקא. כפי בחי' **דשנת בשמן ראשי** שאתה זוכה, היינו כפי המוחין שזוכה הצדיק האמת ע"י שתית"ב היין, כמו כן זוכה לסליחות עוונות, כי עיקר הסליחה ע"י החכמה והמוחין הקדושים שמקבל בבחי' **ואיש חכם יכפרנה** כנ"ל. וזהו **דשנת בשמן ראשי** רזייה (תהלים כג). בחי' **באנו באש ובמים ותוציאנו'ל לרוייה** (שם סו) לא. כי כן היה אצל העגל (שמות לב) [ב] **וישרוף את העגל וכו' ויזר על פני המים** : **האומנם אלם** (תהלים נח) שנעשה האומנות אלם שאין לו דיבור להתפאר, כי צריכין לעשות דיבור להאומנות שיוכל להתפאר למעלה. ונעשה אלקים. כי י"ה הם המוחין, וזה תלוי בשמירת הברית, כי **שבטי יה עדות לישראל** [ג] על פגם הברית יד(ה). בעלמא די ברא כרעותיה וימליך מלכותיה [ג]. מלכות הוא בחי' כבוד, כ"ש [ג] **כבוד מלכותך יאמר**. והוא בחי' רצון כי רצונו של אדם זהו כבודו וירושלמי פאה פ"א [ג]. וכשהאדם מסתפק ומתרצה ברצון הש"י, רק כמו שהוא ית' רוצה, אזי ממליך מלכותיה, כי עיקר המלכות מהרצון כנ"ל. וזהו בעלמא די ברא כרעותיה וימליך מלכותיה, כי עיקר המלכות הוא מהרצון כנ"ל. אבל כשרוצה האדם איזה רצון אחר חוץ מרצון השם יתברך, על ידי זה נעשה מלכות אחרים של העכו"ם, וכפי הרצון האחר כן נעשה איזה מלכות לאיזה עכו"ם, כי צריך האדם לבטל רצונו לגמרי נגד רצון השם יתברך, שלא יהיה לו שום רצון אחר, רק כמו שרוצה השם יתברך, הן שיהיה לו ממון ובנים, הן לאו ח"ו, וכנ"ל כל שאר הרצונות לא ירצה שום רצון אחר רק כמו שרוצה השם יתברך [ג]. יתגדל ויתקדש שמייה רבא, יתגדל תגו דל, שהוא תגו כתר, דל בחי' יעקב שהוא עקב בחי' דל, ובחי' ישראל הוא בחי' **תגו מי שרית עם אלקים וכו' [א]**.

תורה אור
שיר השירים ה (ו) פתחתי אני לדודי ודודי חמק עמך נפשי יצאה בדברו בקשתיהו ולא מצאתיהו קראתיו ולא קנני:

תורה קעד
במדבר יב (יג) ויצעק משה אל יהוה לאמר אל נא רפא נא לה:

תורה קעה
תהלים פט (יז) בשמך יגילון כל היום ובצדקתך ירומו: תהלים ד (ח) נתתה שמתה בלבי מעת צננתי ומידושים רבתי:

תורה קעו
תהלים קט (כב) פי עני ואביון אכזי ולבי חלל בקרבי:

תורה קעז
במדבר יד (כ) ויאמר יהוה סלחתי לדברך: תהלים כג (ח) מצרף לפני שלקן נגד צורי דשנת בשמן ראשי פוסי ורנה: משלי טו (יד) חמת מלך מלאכי קוה ואיש חכם יכפרנה:

שמות ל (כה) וקשית אתו שמן משהת קדש רקת מרקמת מצעשה רקת שמן משהת קדש יהיה:

תהלים קלג (ב) בשמן הטוב על הראש ירד על הנקון וזון ארנון שירד על פי מדותיו: תהלים יב (יב) הרקפת אגוש לראשנו כאנו קאת ויפנים ותוציאנו לרנה:

שמות כז (כ) ויזקח את העגל אשר עשו וישרוף באש וישתו עד אשר דק וזר על פני המים וישק את בני ישראל:

תהלים נח (ב) האמנם אלם צדק תדברין משרים תשפטו בני אדם:

תהלים קכב (ד) ששם עלו ששבים שבטי יה עדות לישראל להיות לשם יקנו: תהלים קמה (יא) כבוד מלכותך יאמר ובכבודך ידברו:

בראשית לב (כט) ויאמר לא יעקב יאמר עוד שטף פי אם ישראל פי שרית עם אלהים וצם אגשים ותקול:

²² נאמר בשבת ר"ח חשוך תקס"ה, שהיה אז ה"פאר—

²³ שפיל" (שבת שקודם החתונה, שקוראים אז לחתן לתורה) של בתו מרים ז"ל: (חי"ט נט). כיצד נאמרה עיין שם סימן קיז. בדפ"ר מתחילה התורה הו במילים – קצת ראשי פרקים ואח"כ כתובים ראשי פרקים של כל התורה בקיצור מאד ומותרות בתקפא הרחיב הדברים כנראה לפי הבנתו ובסופה כתב שהיא ראשי פרקים ע"ש.

²⁴ מתהלים כג ה'

²⁵ תוספת ביאור של מהרהר"ת בתקפא

²⁶ * שמות ל'

²⁷ * תהלים קלג

²⁸ עיין לעיל בסוף תורה נד [דף סג.]

²⁹ מתרלו - שתיית

³⁰ מתרלו - ותוציאנו

³¹ בתקפא – (שם זו) ובתשכס תוקן

³² עיין בפנים שרבינו שינה מלש"כ

³³ תהלים קכב ד'

³⁴ ציון זה נוסף בתרלו בפנים

³⁵ **כמובא בפרש"י פ' פנחס** (במדבר כו ה') לשון הקדוש

¹ עיין דגל מחנה אפרים סוף בהעלותך

² עיין זוהר לך לך פד. ושבת סו: וש"ת אפרקטא דעניא ח"א כב. וש"ת תורה לשמה ששט

³ עיין לק"ה ברכות השחר ג' אות כד עד כו.

⁴ נאמר במוצאי שבת תשובה שנת תקס"ה (חי"ט נט) עוד ע"ש סימן יג. כיצד נאמרה

⁵ עיין בעש"ט עה"ת כי תבוא אות ו' הבכ"י היא רעה מאד וכו' רק אם היא מחמת שמחה אז היא טובה מאד.

⁶ טעמי המצוות פרשת ויחי מצות קבורת המת פרי עץ הים חצות פ"ד. שער הכוונות תיקון חצות דרוש א'

⁷ גם בדפ"ר שהתעוררת ומתולו - שהתעוררת

⁸ בתשכס- בינה

⁹ פתח אליהו

¹⁰ לא ידוע מתי והיכן נאמרה תורה זו

¹¹ עיין לעיל תורה י' אות ה'

¹² עיין לעיל תורה קלה

¹³ ספר הברית ח"א מאמר ז' פ"ו

¹⁴ לש"כ תהלים נא יט

^א עיין לעיל תורה לא לשון מהרהר"ת ותורה נא

ותורה צח תנינא (להבין הענין עיין ערבי נחל ויקהל

דרוש א' וע"ש וישלח דרוש ב' בשם הבעש"ט עה"פ

נפשי יצאה בדברו)

^ב לא ידוע מתי והיכן נאמרה תורה זו

^ג עיין קב הישר סוף פרק עא. ועיין ספר הפרדס

לרש"י סימן רפו. וילקוט ראובני ריש פרשת וירא

בשם סודי רזא. והגר"א באבן שלמה פ"ט אות יד.

וצ"ע מהרהר וישלח קסט. ואסתר רבה ו' כד

שהמתפלל צריך לפרש היטב את דבריו.

^ד **עיין זוהר נח סט: ובלק"ת להארי"ל פרשת**

בראשית (וכאז שם מנצל טעם קלל נזכר שמו כתיבה,

ועיין ילקוט שמעוני נחמ נח ענהלוקי אחס נח על חו חו נח

נחמן חו נחמס)

^ה גם דפ"ר חוה ונתרצו - וחוה

^ו גם דפ"ר שנכשהתפלי ובתשכס - כשהתפלת

^ז כמבואר בברכות לד. וראה ש"ע או"ח ק"ט א'

^ח מג"א ס"ק א' בשם מהר"ל (מנהגים שמחת אות א) שדווקא בפני החולה.

^ט מתרצו - תפילתו

מאמר שלא להזכיר שם החולה בשעת הדין

מספה"ק ליקוטי מוהר"ן

זמן ומקום אמירת התורה
לא ידוע

פתיחה

בְּשֵׁהֲדִינֵי חֵס וְשְׁלוֹם גּוֹבְרִין עַל הָאָדָם אֵין לְהַמְתַּפְּלֵל עֲבוּרוֹ לְהַזְכִּיר שְׁמוֹ שְׁלֵא יִתְגַּבְּרוּ הַדִּינִים חֵס וְשְׁלוֹם: (קל"מ השלם) בברכות לד. אמרו שאין צורך להזכיר שם החולה, אבל כמה מפרשים כתבו שיכול להזיק לחולה הזכרת שמו. מאידך בזוהר ומדרש מבואר שאם לא מפרש היטב בקשתו אפשר שיקבל אותה אבל לא כרצונו. גם רבנו אומר בסוף התורה שבדרך כלל צריך להזכיר שם החולה ושם אמו. ועל כן פירש רל"י זצ"ל שהדינים שמדבר עליהם רבנו כאן הכוונה לדינים קשים במיוחד על האדם, אבל בעלמא צריך להזכיר שם החולה ושם אמו, וכן המנהג בידוע. וצ"ע דלא משמע כך בגמרא ומ"ב ס"ק ב' על ש"ע סימן קיט. אבל פוק חזי מאי עמא דבר. ונראה שעיקר חשוב למדנו כאן עד כמה חמור הדבור על הצדיק הדור שגורם חרון אף נורא בלא יחס כלל לחרון שיש על לשה"ר אחר.

שיחות

כְּאֲשֶׁר מִתְגַּבְּרִים חֵס וְשְׁלוֹם דִּינִים עַל הָאָדָם, הֵינּוּ, כְּשֶׁבָּאִים עֲלָיו חֲלִילָה, צְרוּת וְיִסּוּרִים, וּבְפֶרֶט מְחִלּוֹת חֵס וְשְׁלוֹם, שְׁזָה נוֹבֵעַ מִהֲתְגַבְּרוֹת הַדִּינִים, רְחֻמָּנָא לְצִלָּן, אֵזִי כְּאֲשֶׁר מִתְפַּלֵּל עַל בְּטוּל הַדִּינִים וְהַצְּרוּת שֶׁל אָדָם, לֹא יִזְכִּיר אֶת שְׁמוֹ שֶׁל בְּעַל הַיִּסּוּרִים, בְּכַדֵּי שֶׁהַדִּינִים וְהַיִּסּוּרִים לֹא יִתְגַּבְּרוּ חֵס וְשְׁלוֹם בְּיִתְרוֹ. וְיִדּוּעַ אֶצֶל אַנְשֵׁי שְׁלוֹמֵנוּ שֶׁדָּבָר זֶה אֲמוּר רַק כְּאֲשֶׁר הִמְתַּפְּלֵל⁽²⁾ הוּא בְּעַל הַיִּסּוּרִים בְּעֶצְמוֹ: (רבי שמשון ברסקי זצ"ל בעצות מבוארות תפילה אות טח)

רבי לוי יצחק בנדר זצ"ל בשיעור פרשת בהעלותך שנת תשל"ד – מובא בספרים שלעיתים עדיף שלא להזכיר שמו של החולה כשמתפללים לרפואתו, אפילו שאנחנו כן מזכירים! אכן ישנם כאלו הנוהגים שלא להזכיר כלל וכלל שמו של החולה! (השואל: בעשיית 'מי שברך' לחולה?) ב'מי שברך' אומרים: "בתוך שאר חולי ישראל", ממילא שמו של החולה לא בולט כל כך; מכיוון שמזכירים חולים נוספים, שמו של החולה כבר לא 'ניכר ומסוים'. בתורה זו מדבר הרבי באופן כזה ששם החולה "ניכר ומסוים", אולם כשאומרים "בתוך שאר חולי ישראל" הדבר קל יותר, אך נוהרים שלא להזכיר שם החולה לבד; כשאומרים 'בתוך שאר חולי ישראל', אזי הוא נכלל עם כלל ישראל!

רבי נתן מבאר בליקוטי הלכות (ברכות השחר ג' אות כא והלאה) מדוע בתפילה על חולה מזכירים את שם אמו ולא את שם אביו. רבי נתן מסביר ש'האב' הוא בחינת 'עולם הבא', ו'האם' היא בחינת 'עולם הזה'; מדריגת האם נמוכה יותר ממדרגת האב! האב הוא בחינת עולם הבא, ומכיוון שהחולה צריך עדיין להמשיך ולחיות, על כן אין מזכירים שם אביו כשמתפללין עבורו כי אם את שם אמו!.

הרבי הרי נוקט כאן לשון: "הֵינּוּ שֶׁם הַחֹלֶה וְשֶׁם אִמּוֹ שֶׁצָּרִיךְ לְהַזְכִּיר עַל הַחֹלֶה כְּשֶׁמִּתְפַּלֵּל עֲלָיו", אולם שם האב אין מזכירים כלל וכלל; שם האב מוזכר רק לאחר פטירתו של האדם!

נשאלת השאלה: מדוע כשעולים לתורה כן מזכירים את שם האב? התשובה היא: משום שהתורה היא בחינת עולם הבא! אולם שם האם הוא בחינת עולם הזה, מדריגה נמוכה יותר, ומכיוון שרצונו שהחולה ימשיך לחיות בעולם הזה, מזכירים רק את שם אמו! (ר' משה בינגשטוק; ובעשיית 'מי שברך' לילדות) מזכירים גם כן רק את שם האם!

(רבי לוי יצחק נשאל כיצד יש לנהוג לעובדא ולמעשה בענין הזכרת שם החולה בעולם. אחד הנוכחים: צריך הרי להיות במדרגת משה רבינו כדי להתפלל בנוסח שכזה; מחד, להזכיר את שם החולה; ומאידך, להעלים את שם החולה; זאת ועוד, כיצד יודעים אם הדינים גוברים חס ושלום?) בליקוטי תפילות בתפילה על פדיון – תפילה קב"ג, כותב רבי נתן: "פלוגי בן פלוני". כלומר, אם החולה אכן זקוק לפדיון – הרי שזה הזמן הנכון לערוך פדיון עבורו להמתקת הדינים!

(ר' משה: הרבי נוקט בלשון 'ש'צריך' להזכיר על החולה כשמתפללין עליו; מלשונו של הרבי משמע שבדרך כלל כן מזכירים שם החולה; יכול להיות שהפירוש הוא כך; יכול להיות שהסיפור עם מרים הנביאה היה סיפור יוצא מן הכלל. מרים הנביאה נהייתה מצורעת. בזוהר הקדוש (תוריע מט) כתוב שבאותה עת היה "סגירו דנהורא עלאה", התגברות הדינים נוראה. בתורה זו הרבי לא מדבר מסתם חולה אלא באופן כזה "שהדין ח"ו גוברים על האדם". מרים הנביאה, לא רק שחלתה, אלא אף נהייתה מצורעת, מה שגרם ל"סגירו דנהורא עלאה". הוא הדבר כשנח נולד שאז התגברו הדינים על העולם כולו, הדינים גברו הרבה יותר מבסתם חולה!

10 אב ער ב' אילול תשפ"ד

² צ"ע ג' כוונתו שמתחילת דבריו משמע שרק כשהחולה שעליו מתפללים הוא בעל יסורים גדולים לא יזכיר שמו, אבל המתפלל מדוע כשיש עליו דינים לא יזכיר את שם החולה.

³ שבת יב: וברשי"י שם: בתוך חולי ישראל – שמתוך שכולל עם האחרים תפלתו נשמעת בזכותן של רבים. ועי' שו"ע יורה דעה סי' של"ה ס"ו.

הרבי מביא הרי שני ראיות; ראיה אחת ממרים הנביאה, וראיה שניה מנת. בשני המקרים היה התגברות הדינים נורא בעולם, ומשום כך לא הזכירו את שם החולה, אולם אין ללמוד ראיה משם לסתם חולה, אצל סתם חולה לא מדובר ב"גוברים הדינים".

אה, כאן אומר זאת הרבי במפורש, בסוף התורה: "שם החולה ושם אמה שצריך להזכיר על החולה בשמתפללין עליו". הרי משמע שבסתם חולה כן מזכירים שמו של החולה, וזה משמש ראיה שאצל מרים הנביאה היה זה דבר יוצא מן הכלל. אי הזכרת שמה לא היה רק מחמת חוליה, אלא משום שנדייתה מצורעת – וכי זה דבר של מה בכך? הרי מדובר במרים הנביאה; כשמרים הנביאה נעשתה מצורעת, כתוב בזהר הקדוש: "סגירו דנהורא עלאה", דבר שמעיד על התגברות הדינים נורא שהיה אז בעולם, אולם לא ניתן ללמוד מכאן ראיה לסתם חולה.

הרבי עצמו כותב בסוף התורה: "שצריך להזכיר". הרבי מביא ראיה מנת: "היה אז העולם בדינים", "העולם כולו היה שרוי בדינים, לא רק על נח לבדו; כשהעולם כולו שרוי בדינים קשים אין מזכירים שם החולה, אולם בסתם חולה, משמע מדברי הרבי שצריך להזכיר שמו של החולה!

אצל מרים הנביאה היה התגברות הדינים נורא מאד, נורא! דיברו על משה רבינו! "ותדבר מרים ואהרן במשה ... מדוע לא יראתם לדבר בעבדי משה? פה אל פה אדבר בו!" געוואלד, נורא! ישנו מדרש (דברים רבה ו יא) שאומר שהפסוק: "אוכל לחמי הגדיל עלי עקב" אמר משה רבינו על אהרן הכהן: "גם איש שלומי אשר בטחתי בו?!"

במצב כזה שמרים הנביאה סגורה שבעה ימים, ו"העם לא נסע עד האסוף מרים", ואהרן מתחנן בפני משה: "אל נא תהי כמת ... אשר נואלנו ואשר חטאנו", לא מדובר כאן מסתם חולי, הפגם או היה גדול מאד! דיבורם על משה רבינו היה פגם גדול מאד, הקטרוג היה על עם ישראל כולו! "ויפן אהרן אל מרים והנה מצורעת", נורא, מרים נהייתה "מצורעת בשלג". משה אהרן ומרים היו שלשת הרועים שבזכותם היה לישראל במדבר באר ענן ומן (תענית ט); "בארה של מרים" בזכות מרים; "ענן" בזכות אהרן; "מן" בזכות משה, שלשת רועים אלו הם 'עמודי העולם! הסיבה שמה רבינו לא הזכיר את שמה של מרים לא רק מחמת חולייה, אלא משום שנעשתה מצורעת, אולם בסתם חולה צריך להזכיר שמו. (טעם זקנים לשה"ק גליין כד)

לקוטי הלכות

או"ח ברכות השחר הלכה ג' אות כג – והנה פתיב (שמות ג'), "זה שמי לעולם וזה זכרי לדור דור". ודרשו רבותינו זכרונם לברכה (פסחים נ'.), זה שמי לעולם, פי לא פשאני נכתב אני נקרא, פי נכתב בהוי' ונקרא באד', אבל לעתיד לבא יתקיים, "ביום ההוא יהיה ה' אחד ושמו אחד". שיהיה נקרא בהוי' כמו שהוא נכתב, אבל עכשיו צריכין להעלים עקר עצם השם שהוא שם הוי' ברוך הוא ואינו נקרא רק באד'. ומסוד שני שמות אלו נשתלשלין ונמשכין בחינת שם האב ושם האם שמשם נמשך בחינת נפש וגוף, שהם בחינת איש ואשה, פי עקר הטהוה הגוף הוא מהאם. ועקר הנפש הוא מהאב אשר שרשם העליון הם בחינת שני השמות הנ"ל, הם בחינת חמה ולבנה, יום ולילה וכו' כידוע ומוכן בספרים. ואם לא היה חוטא אדם הראשון והיה זוכה להפך הגוף לנפש עבד לבן, היה זוכה בחיים חיותו להשיג שם הוי' ברוך הוא והיה זוכה לקרותו כמו שהוא נכתב כמו שיהיה לעתיד, אבל עכשיו אחר החטא ששולט העבד ח"ו, בחינת זהמת הנפש שנאחו בגוף, על פן צריכין להעלים שם העצם, פי אי אפשר לקבלו בזה הגוף ואי אפשר לקרותו ולהשיגו עתה פי אם בשם הפנוי שהוא שם אד' שנקרא בו עתה. ובשביל זה מקרח האדם למוות כדי שיצדק הגוף בעפר. ואז יקום בתחיה בגוף וף שיהיה הגוף בבחינת נפש ויתבטל זהמת העבד לגמרי ואז נוכל לקרותו בשם העצם יתברך. ועל פן באמת המיתה טובה גדולה, כמו שכתוב (פראשית רבא פרק ט), "והנה טוב מאד" זה המות וכו'. כדי שיצדק האדם על ידי זה להפיר אותו יתברך בבחינת שם העצם שעתה אי אפשר לקרותו יתברך בזה השם כנ"ל. ועל פן קדם הסתלקות של האדם נתוסף בו חיות הנפש ועל ידי זה נסתלק, כמו שכתוב (תהלים ק"ד), "תוסף רוחם יגעונו". פי השם יתברך מראה לנו בזה שהמיתה טובה גדולה, פי אז מתחיל שלמות תקונו שצריך לזכות לעתיד להכירו בתוספת הברכה הדרושה בבחינת שם העצם יתברך. ומשם נמשך בחינת תוסף רוחם קדם ההסתלקות, ועל ידי זה בעצמו נסתלק האדם, פי עכשיו בגוף הזה תכף כשנמשך תוספות החיות הנמשך משם העצם הוא צריך להסתלק, פי אי אפשר לקבל בחינת החיות הנמשך משם העצם בגוף הנמשך משם העצם הוא צריך להסתלק, פי אי אפשר לקבל בחינת החיות הנמשך משם העצם בגוף הזה של עכשיו כנ"ל:

כד) ועל פן כשהאדם הוא חולה, שהוא התחלת המיתה שמתחיל הנפש להסתלק, שזה נמשך מבחינת תוסף רוחם יגעונו. כדי שיצדק לקבל לעתיד השגת שם העצם וכו' כנ"ל. וכשאנו רוצין להתפלל עליו שיחזור לו כזה ויחיה עוד בעולם הזה, פי צריכין לו עוד בזה העולם כדי שיצדק גופו יותר בזה העולם, "פי היום לעשותן" פתיב. ועל פן צריכין רחמים שיצדק האדם שנתנו בזה העולם כדי שישגל מעשים טובים די שיוכל לזכות אחר כך לעתיד למה שיצדק וכו', שהכל פני מה שטרך בערב שבת בזה העולם, על פן פשאנו צריכין לבקש על החולה אנו מזכירין רק שם האם לבד ומעלימין שם האב, פי שם האב לגבי שם האם שהוא בבחינת שם העצם לגבי שם הפנוי. ועכשיו אנו צריכין להעלים שם האב בבחינת זה שמי לעולם כדי שלא יסתלק ח"ו, על ידי רבוי האור, על ידי בחינת תוסף רוחם הנמשך משם העצם שמשם עקר ההסתלקות כנ"ל. פי אנו רוצים שיתצמצם האור עוד ויקבל החיות בדרך העלמה וצמצום בהדרגה ובמדה על ידי שם הפנוי שמשם נמשך ונשתלשל שם האם כדי שיוכל לחיות עוד ולא יסתלק על ידי בחינת תוסף רוחם וכו' כנ"ל. ועל פן מזכירין שם האם דיקא כנ"ל:

כה) פי כל זמן שאדם בבריאותו ויש שלום בין הנפש והגוף, שהם בחינת שם האב ושם האם אי העקר הוא שם האב, פי הן נקרא על שם האב דיקא, פי באתר דאית דכר נוקבא לא אדכר תמן. פי עקר החיות משם האב דיקא. אבל עתה כשהאדם חולה ח"ו, שהוא בחינת מיתה כנ"ל שנמשך מבחינת תוסף רוחם, שזאת הבחינה של תוסף רוחם שנמשך מבחינת שם העצם נמשכת ונאחזת בשם האב ביותר, פי שם האב בשרשו העליון נמשך ונשתלשל משם כנ"ל, על פן עתה אין להזכיר שם האב כדי שלא יתעורר בחינת תוסף רוחם ח"ו, שמשם ההסתלקות ח"ו כנ"ל, על פן עתה צריכין להעלים דיקא שם האב ולבלי להזכיר רק שם האם כדי שיהיה נמשך לו החיות לתוך הגוף שיהיה עוד בזה העולם שמוקבל החיות מהעלמות שם העצם דיקא כנ"ל, פי באמת כלליות השמות של כל העולם, שהוא החיות שלהם נמשך רק מבחינת שם הפנוי הנ"ל, פי משם העצם אי אפשר עכשיו לקבל החיות באתגליא פי אם בהעלם גדול. ועל פן שם האב ושם האם שניהם יחד מקבלין חיות משם הפנוי הנ"ל, רק שזה ידוע שכל בחינה כלולה מכל הבחינות, כמבאר בכתבי האר"ל כמה פעמים שכל שם וכל בחינה וכל ספירה וכו' כלולה מכל השמות ומכל הבחינות. ועל פן גם שם הפנוי בעצמו כלול מבחינת שם העצם ושם הפנוי. ועל פן שם האב ושם האם הנמשכין שניהם מבחינת שם הפנוי הם בבחינת שם העצם ושם הפנוי, פי שם האב לגבי שם האם הוא בבחינת שם העצם לגבי שם הפנוי. ותמיד העקר הוא שם האב שהוא עקר החיות וכו' כנ"ל, אבל בעת החולאת שנתעורר בחינת תוסף רוחם של לעתיד, שזאת הבחינה נמשכת ביותר על ידי בחינת שם האב שהוא מקבל תמיד החיות משם העצם בדרך העלם והסתר גדול, ועכשיו נמשך עליו בחינת התגלות, בחינת תוסף רוחם של לעתיד שאז יהיה עקר החיות משם, אבל בזה העולם צריכין להסתלק על ידי זה, פי אי אפשר לקבל זה האור באתגליא בעולם הזה כנ"ל, על פן

בְּשֵׁרֹצֵיץ לְהִתְפַּלֵּל עַל הַחֹלָה צְרִיכִין לְהַעֲלִים שֵׁם הָאֵב לְגַמְרֵי, כִּי אֲנִי רֹצֵץ שִׁיחִיה עוֹד בְּזֶה הָעוֹלָם. וְעַל כֵּן אֲנִי צְרִיכִין לְהַעֲלִים שֵׁם הָאֵב שֶׁשָּׂרְשׁוֹ מִבְּחֵינֵי שֵׁם הָעֵצִים שֶׁמִּשָּׁם בְּחֵינֵי תוֹסֵף רִיחָם, שֶׁעַל יְדֵי זֶה הָיָה מְסַתֵּלֵק חַיִּי, וְעַל כֵּן אֵין מוֹכִירִין רַק שֵׁם הָאֵב שֶׁשָּׂרְשׁוֹ מִבְּחֵינֵי שֵׁם הַכֶּנֶף כִּדֵּי לְהַמְשִׁיךְ עֲלָיו חַיִּית בְּהַדְרָגָה וּבְמַדָּה בְּלִי תוֹסֵפֶת רִיחַ בְּדֵי שִׁיחִיה וְיִאֲרִיף יָמִים וְשָׁנִים עוֹד בְּזֶה הָעוֹלָם בְּדֵי לְתַקֵּן עוֹד מִזֶּה שֶׁצָּרִיךְ לְתַקֵּן, אָמֵן וְאָמֵן:

(כו) וְזֶה בְּחֵינֵי מִזֶּה שֶׁמִּצְאָנוּ בְּכָל סֵפֶר מְלָכִים שֶׁבְּכָל מְלָכֵי בֵּית דָּוִד מְזוֹכֵר תְּמִיד שֵׁם אֲמוֹ שֶׁל הַמֶּלֶךְ, כִּי הַמְּלָכוֹת הֵינָם בְּחֵינֵי שֵׁם, כְּמוֹ שֶׁכְּתוּב (שְׁמוּאֵל ב' ח'), "וַיַּעַשׂ דָּוִד שֵׁם". כִּי עַקֵּר מְלָכוֹת בֵּית דָּוִד, שֶׁמֵּהֵם יֵצֵא מְשִׁיחַ, הוּא לְגַלּוֹת שֵׁם כְּבוֹד מְלָכוֹתוֹ יִתְבָּרַךְ, כִּי מְלָכוֹת דָּוִד מְשִׁיחַ, הוּא מְלָכוֹת דְּקִדְשָׁה, שֶׁהוּא מְלָכוֹתוֹ יִתְבָּרַךְ, שֶׁהוּא בְּחֵינֵי שְׁמוֹ יִתְבָּרַךְ, כִּי מְלָכוֹת הוּא בְּחֵינֵי שֵׁם פְּנִ"ל. וְעַל כֵּן נִזְכָּר בְּכָל אֵלוֹ הַמְּלָכִים שֵׁם אֲמֵם דִּיקָא, כִּי עַקֵּר הַתְּגַלּוֹת שֵׁם כְּבוֹד מְלָכוֹתוֹ יִתְבָּרַךְ בְּזֶה הָעוֹלָם עֵתָה הוּא עַל יְדֵי בְּחֵינֵי שֵׁם הַכֶּנֶף דִּיקָא, שֶׁהוּא בְּחֵינֵי שֵׁם הָאֵב פְּנִ"ל:

קושיית

- א. צ"ע שפתח בדינים הגוברים על אדם, ומביא ראיה מנח ששם הדינים גברו על העולם.
- ב. גם צ"ע בשלמא חולה מסתמא יש להזהר בו מקטרוג כיון שנפל תורא חדר לסכינא כמבואר בשבת לב. ו' לגבי יולדת, הואיל ואתרע מזלא מזומנת פורענותא לבוא. אבל א"כ למה מביא ראיה מנח.
- ג. כשדינים גוברים על האדם – צ"ע כיצד יודעים. עיין עצות מבוארות לעיל
- ד. צ"ע לפי המבואר בברכות ה. שכשאין לו ביטול תפילה או תורה הם ייסורים של אהבה, האם אז מותר להזכיר את שמו?
- ה. אלא יזכיר ברמזו בגמטריא – צ"ע הרי הרי אותה גמט' יכול להיות לכמה שמות, ושמא תתקבל תפילתו על חולה אחר שבאותה גמט', כמעשה (אסתר רבה ז' כד) שמובא שהתפלל שיהיה לו חמור וכיון שלא פירש לאיזה צורך, קיבל חמור שהיה צריך בעצמו לשאתו.
- ו. מקור הדין שלא להזכיר שם חולה הוא בברכות לד. וצ"ע מדוע דווקא כשמבקש על חולה שיתרפא יש חשש קטרוג, יותר מכל אדם שמבקשים עליו כל ישועה, הרי מסתמא מיד מתעורר המקטרוג ושואל באיזה זכות מגיע לו יותר ממה שיש לו?
- ז. כשהדין ח"ו גוברים על האדם לא יזכיר שמו כשמתפלל עליו – צ"ע עיין תורה ה' שדווקא אחרי גזר דין צריך להלביש את התפילה שלא יבינו המקטרוגים.
- ח. על הגמרא ברכות לד. שא"צ להזכיר שם החולה ביאר הבן יהודיע' שדווקא כשמבקש לו רפואה אבל כשמתפלל להמשיך שפע טובה לחברו יזכיר שמו כי אותיות שמו צינורות להמשכת השפע עליו. וצ"ע מה החילוק הרי אם יש עליו דינים מדוע כשמבקש שישפיעו לו טובה לא יתעורר קטרוג שלא מגיע לו. גם צ"ע הראייה שמביא לדבריו מתענית כג: שרב מני ביקש שאשתו תתיפה שאל אותו מה שמה? וכן שם בדף כה. השכנה של רחב"ד ביקשה שיתארכו קורות ביתה ושאל אותה מה שמה כדי שיתפלל עליה שהקורות ביתה יתארכו' צ"ע מה הראייה משם, הרי אפשר שידע שחסרונה לא מחמת דינים, לכן לא חשש להזכיר שמה.

^ד **שבת דף לב.** ומאי שנא בשעת לידתה? אמר רבא נפל תורא חדר לסכינא, פרש"י נפל תורא לארץ שהוא עומד לשחיטה הכל אומרים חדרו לסכינא עד שלא יקום, ויהא טורח להשליכו, כך, הואיל ואיתרע מולה מזומנת פורענותה לבא: אביי אמר תפיש תירוס אמתא בחד מחטרא ליהוי פרשיי תרבה פשעים השפחה וכולן תלקה בחבטה אחת. רב חסדא אמר שבקיה לרוי'א דמנפשיה נפיל. מר עוקבא אמר רעיא חגרא ועיזי ריהטן אבב חוטרא מילי ואבי דרי חושבנא כלומר אשה עומרת ליסורי לידה על עונשה של חוה, ומצרפין לה עונשין הרבה לאותו מלקות. רב פפא אמר אבב חנוואתא נפיש אחי ומרחמי, אבב בויוני לא אחי ולא מרחמי. אמר רב יצחק בריה דרב יהודה לעולם יבקש אדם רחמים שלא יחלה שאם יחלה אומרים לו הבא זכות והפטר אמר מר עוקבא מאי קראה כי יפול הנפול ממנו ממנו להביא ראיה

^ה **בן יהודיע** ברכות לד. – שם כל המבקש רחמים על חברו אין צריך להזכיר שמו. יש להקשות ממה שכתוב בתענית דף כ"ג גבי רב מני שבקש מרבי יצחק בן אלישיב שיתפלל בעד אשתו שתתיפה, ושאלו מה שמה ואמר לו חנה, והתפלל תתיפה חנה, ואם תאמר שאני התם שלא היתה לפניו ולא היה מכירה, הנה מצינו עוד שם בדף כ"ה בשביבתא דר' חנינא בן דוסא דקא בניה ביתא, ולא מטו כשורי, ושאל לה מה שמך, אמרה לו איכו, והתפלל איכו נימטו כשוריך, נמצא דקפיד לזכור את השם בתפילה, וכן משמע בילקוט פרשת חוקת בפסוק (במדבר כ"א ב') (ראה פרש"י שם פסוק א) אם נתון נתן את העם הזה בידי, שאם לא היו רואין בהם ב' דברים הפכיים (שבא בלבוש עמלק ולשון כנען) שבזה נסתפקו מי הם, היו מזכירים שמם להדיה בתפילה ואף על פי שהיו לפנייהם. נמצא טוב שיזכיר שם האדם בתפילתו עליו. **ונראה לי** בס"ד דאם האדם מתפלל להמשיך לחברו שפע טובה, אז טוב שיזכיר שמו כדי שיהיה אותיות שמו צינורות להמשיך בהם שפע הטובה ההיא, לכן ר' חנינא בן דוסא ורבי יצחק בן אלישיב שאלו על השם והזכירו בתפלתם, אך אם התפילה היא על חולה להסיר החולי ממנו וכיוצא בזה, טוב שלא יזכיר שמו, יען כי כל חולי ויסוריין של צרה הבאה על האדם הוא מכח הקליפה הדבוקה באדם, שהוסיף בה כח על ידי עונותיו, וכמו שכתב רבינו מהר"ם אלשיך ז"ל בפרשת תזריע בענין הצרעת, ואם יתפלל על חולה ובעל יסוריין שעומד בצרה ויזכיר שמו, אז המקטרוגים ומשטינים יתקנאו, ובפרט כי רוע מזליה, ואז ימצאו לו עלילות קטגורים מצד עונותיו לעכב רפואתו והצלתו, ולכן כל כהא המתפלל לא יזכר את השם, כדי שלא ירגישו המקטרוגים ולא ידעו על מי מתפלל, ועל זה קאמר ר' חנינא המבקש רחמים על חברו אין צריך להזכיר שמו, ויליף זה מתפלה שהתפלל משה רבינו עליו השלום על מרים, ולא הוצרך לפרש שמה, ובוה ניחא לישב דקדוק אחר דאמר הש"ס ולא קא מדכר שמה דמרים, וקשא דדי לומר ולא קמדכר שמה, אך פירש דמרים, לומר אף על פי שהיא מרים הצדקת הידועה שאין עליה פחד מצד המקטרוגים שהיא צדקת גדולה, עם כל זה נוהר שלא לזכור שמה:

^י צ"ע מדוע צריך לומר שמה ולא סתם לבקש שהקורות יתארכו? הרי לכאורה כשמבקש בשמה מבקש בזכותה וכשמבקש סתם מבקש בזכותו.

וצ"ע אם היה יודע שהיא מכוערת כיון שבגלגול קודם היתה מחטיאה בני אדם ביפייה. ועוד יותר קשה הראייה שמביא מעמלק ששינה לשונו לכנען ע"כ התפללו ישראל "אם נתן תתן את העם הזה בידי" ולא אמרו שמו מספק. הרי שם אדרבה רצו שיהיה קטרוג על עמלק על כן בוודאי אלמלא הספק היו מזכירים שמו.

ט. נח אביו לא רצה לקרא לו שם בגלל הדינים שהיו אז בעולם. צ"ע א"כ מדוע דווקא נח ולא שאר תינוקות. ובפשטות נראה הטעם בגלל שהיה נשמה גדולה מאד שבאה כדי להחזיר את העולם בתשובה ודווקא עליו היה קטרוג גדול אם היה נודע שמו למקטרגים.

י. כשהדינים גוברים על האדם וכו' וכן נח לא נקרא בשם כי העולם היה אז בדינים – צ"ע שפתח דינים מתגברים על האדם וממשיך בדינים שמתגברים על העולם, דהיינו כשנולד נח, אע"פ שנח להפך הוא גרם להמתקה דייקא. שהרי מבואר בזוהר נח סח: ובילקוט שמעוני¹ כשנולד נח היתה המתקה גדולה של חטא אדה"ר ונמתקה הרבה קללת האדם והאדמה. ומה שמבואר בזוהר נח סט: שאביו של נח חשש לקרא לו בשם שם הכוונה לחטאי דור המבול.

יא. מה שכתב רבי שמשון ברסקי בעצות מבוארות וידוע אצל אנשי שלומנו שדבר זה אמור רק באשר המתפלל הוא בעל היסורים בעצמו: צ"ע גדול הרי המתפלל לא מזכיר שם עצמו, וכל החדוש הוא רק לענייני הזכיר שם החולה?

יב. צ"ע כיון שכתב כשגוברים הדינים על האדם, מה הראייה מחולה? אולי חולה אדרבה כיון שכבר מקבל עונשו הרי שכבר נמתקים הדינים ע"י המחלה, כדאיתא במדרש תהלים עט/ו² הפיג חמתו בעצים ואבנים. וביומא נד: שדייקא נמצאו הכרובים מעורים זה בזה. ללמד שנמתקו הדינים שאז הם בחי' אחר באחור דייקא. וכן אמרו במדרש שדייקא אז נולד משיח. ומסתמא גם החולה עושה תשובה מרוב צער ונמתקים הדינים. עיין לעיל משבת לב. הואיל ואיתרע מזלה מזומנת פורענותה לבא.

יג. רבנו כאן לא כתב שהכוונה לחולה דווקא, אלא כל מי שהדין גוברים עליו, ומשמע כל צרה שיש לאדם. וצ"ע כגון אשה עקרה האם צריך לחשוש שהטעם בגלל דינים שגוברים עליה ולא להזכיר שמה. או שנלמד מהאבות דא"ר יצחק מפני מה היו אבותינו עקורים מפני שהקדוש ברוך הוא מתאוה לתפלתן של צדיקים (יבמות סד.). או שאין ללמוד מהם כי מתאוה רק לתפילת צדיקים.

יד. הגמ' מביאה ראייה ממש רבנו וצ"ע הרי אמרו בעירובין נד. (ראה לקמן) זכה תאות לבו נתת לו, לא זכה וארשת שפתיו בל מנעת. ולפ"ז אולי דווקא משה כיון שזכה לתאוות לבו נתת לו לכן התקבלה תפילתו שבלב בלי שיפרש שם החולה.

טו. צ"ע מה הראייה ממש רבנו הרי למעשה היא לא נתרפאה אלא אחרי שבוע ואולי לא נתקבלה תפילתו מיד כיון שלא פירש על מי מתפלל?

טז. צ"ע מה הראייה מתפילת משה על מרים, הרי היתה לפניו, לכן לא הזכיר שמה, שהרי ברור שמתכוון אליה ולא לאחרת. הרי אפילו בקדושין (ש"ע אהע"ז כז) אם עסוקין באותו עניין, ולהרמ"א אפילו מעניין לעניין באותו עניין. וי"א אפילו לא דברו עמה אלא רק לפניו, א"צ לומר הרי את מקודשת לי, והבא עליה במיתה. וכאן מרים לפניו חולה כל גופה מכוסה בצרעת ואומר להקב"ה רפא נא לה, ברור שהכוונה לזו שעומדת לפניו. ואמנם ראה שו"ת אפרקטא דעניא³ שאומר שכשנצטוו אהרן ומרים לצאת מאהל מועד, משה

¹ ילקוט שמעוני בראשית פ"ה רמז מב – ויקרא את שמו נח לאמר זה ינחמנו לא השם הוא המדרש ולא השם לא הוה צריך קריא למימר אלא נח זה ינחנו או נחמנו זה ינחמנו אלא בשעה שברא הקב"ה את אדם הראשון השליטו על הכל הפרה היתה נשמעת לו לחרוש התלם היה נשמע ליחרש וביום שחטא המרידו עליו ונחו כיון שעמד נח נחמן נאמר כאן נייחא ונאמר להלן למען ינוח שורך מה נייחא שנאמר להלן נייחת שור אף נייחא האמורה כאן נייחת שור. ריש לקיש אמר לא השם הוא המדרש וכו' אלא עד שלא עמד נח היו המים עולין ומציפין אותן בקבריהן שני פעמים דכתיב הקורא למי הים אחד בשחרית ואחד בערבית הה"ד כמו חללים שוכבי קבר שוכבים שלהן חללים היו וכיון שעמד נח נחו נאמר כאן נייחא ונאמר להלן יבא שלום ינוחו על משכבותם מה נייחא האמורה להלן נייחת קבר אף נייחא האמורה כאן נייחת קבר. רבי אליעזר אמר לשם קרבנו נקרא וירח ה' את ריח הניחוח. רבי יוסי אומר על שם נייחת התיבה נקרא שנא' ותנח התבה. ויולד בן מפני מה לא אמרו בשמו קינן כמהללאל כירד כחנוך מלמד שמתושלח חכם גדול היה והיה מזהיר לאביו שלא יקראנו בשמו שאנשי דור המבול מכשפים הן שמא יהרגוהו בכשפים וכיון שנולד הוא קראו נח ולאביו אמר קרא אותו מנחם שהוא מנחם את דורו אמרו זה ינחמנו ממעשנו א"ל אם אתם חוזרים בתשובה הוא מנחם אתכם. ד"א ויולד בן שממנו נבנה העולם. זה ינחמנו וכי נביא היה למך אר"ש בן יהוצבק מסורת היה לאדם כשנאמר לו ארורה האדמה בעבורך אמר לפני רבש"ע עד מתי א"ל עד שיוולד אדם מהול ממעי אמו וכיון שנולד אמר זה ינחמנו. ת"ר רשע בא לעולם רעה באה לעולם שנאמר בבא רשע בא גם בוז אבד רשע מן העולם טובה באה לעולם שנא' ובאבד רשעים רנה. צדיק נפטר מן העולם רעה באה לעולם שנאמר הצדיק אבד ואין איש שם על לב וגו'. צדיק בא לעולם טובה באה לעולם שנאמר זה ינחמנו ממעשנו:

² מדרש תהלים מזמור עט – מזמור לאסוף אלהים באו גוים בנחלתך. וכי מזמור היה לו לומר, אינו אלא בכיה. כך אמר אסף, לא יפה עשה הקב"ה שהפיג את חמתו בעצים ובאבנים ולא בבניו. וכן הוא אומר, (איכה ד, יא) כלה ה' חמתו. במה, ויצת אש ביציון.

³ עיין שו"ת אפרקטא דעניא ח"א סימן כב – ולי צ"ע מנ"ל דתפלת מרע"ה היתה בפניה, ואדרבה משמע לפי הדיוק בהך פרשתא דכתיב ויקרא אהרן ומרים ויצאו שניהם, ע"י ספרי ורש"י ורמב"ן שם, א"כ משמע דאפילו שלא בפניו א"צ להזכיר. עכ"ל

רבנו נשאר באהל, ומרים לא היתה לפניו כשהתפלל עליה. אבל צ"ע הרי תפילת משה היתה לבקשת אהרן בי אדני אל נא תשת עלינו חטאת וכו', הרי שלכל הפחות היה בפתח האהל ושמע בקשת אהרן והתפלל על מרים לפניו, "קל נא רפא נא לה" לזו שעומדת לפני מחוץ לאהל. ואמנם צ"ע מדוע אהרן מסביר למשה טעם שצריך להתפלל על מרים, ולא הספיק שרק יודיע לו שהיא מצורעת?

יז. המהרי"ל כתב שרק לפני החולה אין צריך להזכיר שמו. משמע שכך למד את הגמרא בברכות לד. והמגן אברהם והמשנה ברורה או"ח קיט הביאוהו להלכה. וצ"ע א"כ מה החידוש? מאי שנא מהמתפלל על רפואת עצמו שלא צריך לומר שמו.

יח. צ"ע כיון שהרמז של מרים יוכבד ב"רפא נא" כבר נכתב בספר מחנה אפרים שהוא דודו של רבנו (אחיה של פיגא אמו) מדוע לא הביא זאת בשם אמרו, כדי להביא גאולה לעולם, ובפרט שרבנו בתורה י"ב גינה מאד את אותם שגונבים חדוש ולא אומרים אותו בשם אמרו.

יט. מה שביאר הדגל מחנה אפרים וכן רבנו שמשה רמז שם החולה ושם אמו בתיבות "רפא נא" גמט' 332 כגמט' מרים יוכבד. צ"ע האם אפשר גם לבקש יה"ר מלפניך שתשלח רפואה שלימה ל"שלב". או שלח רפואה ל 332. או שזה כמו שאומר מפורש, או צריך להעלים דווקא בתיבה שהיא חלק מהתפילה כמשה רבנו. ראה בספר תורת חיים (לרבי חיים בן מנחם מקוסוב) סוף פרשת בהעלותך שמשנה רמז שמה של מרים בתיבת "רפא" כי א הוא צורת יוד, נמצא רפא הוא כמו רפי, גמט' 290 גמט' מרים. אבל לפי המבואר בסוף התורה נראה שצריך לרמוז גם שם האם. וראה אפרקסתא דעניא שם שכתב שנחלקו בזה הדגל מחנה אפרים והתו"ח אם צריך להזכיר גם שם האמא.

כ. נא רפא נא לה – צ"ע מדוע משה כל כך קיצר בתפילתו על אחותו (כטענת אהרן הרי היא אחותנו בשרנו כמבואר בפרש"י שם) מרים הצדקת שהצילה אותו מכל הבן היאורה תשליכוהו, והיתה מג' הרועים של כל עם ישראל ובזכותה היה מים לכל עם ישראל ארבעים שנה במדבר וכו' עיין תורה כ' עוד על מעלת נשמתה הנפלאה. ומה שתרצו כדי שלא יאמרו ישראל וכו' צ"ע הרי זו רשעות לומר כך בלב אטום לצער מרים הצדקת מסבל מחלת הצרעת והבושה הנוראה שתצטרך צאת חוץ למחנה שבוע ימים, ומדוע להתייחס לזה ובפרט משה שכבר דברו עליו ועוד בכוונה רצה שידברו עליו כמבואר בחי"מ תב. ואולי כמו שחשש להזכיר שמה מחמת ההגברות הדין עליה, כך גם חשש להאריך בתפילה שלא יתעורר המקטרג. וצ"ע. ועיין מהרש"א ברכות לד. שדווקא בחטא גדול ודרבים כחטא העגל והמרגלים אבל חטא מרים דיחיד ולא כל כך חמור לא האריך וגם סמך שהקב"ה יודע שכוונתו למרים. עי"ש. ועיין אבות דרבי נתן פרק תשיעי – באותה שעה עג משה עוגה קטנה ועמד בתוכה וביקש רחמים עליה ואמר איני זו מכאן עד שתתפא מרים אחותי שנאמר (במדבר יב) אל נא רפא נא לה. אבל צ"ע א"כ מתי יצא משם הרי נתרפאה רק אחרי שבוע. וראה בסוף התורה אריכות בזה.

כא. המתפלל על חולה צריך להזכיר שמו ושם אמו – וצ"ע כל מי שדן בזה רק הוכיח מדוע שם האם ולא שם האב, אבל לא נתבאר מדוע לא מספיק להזכיר רק את שמו. ומה שהביאו ראייה מכישוף בשבת סו: צ"ע שם לא פונה להקב"ה. ואם כדי שיהיה ברור למי הכוונה מדוע לא אמרו כמו בשטרות להזכיר את שם העיר וכשיש שני יוסף בן שמעון משלשין, להזכיר גם שם הסבא. ואם הטעם כיון שבי"ד של מטה לא יודע מחשבות. א"כ בתפילה לה' מדוע בכלל צריך להזכיר את השם, בשלמא את הבקשה מבואר הטעם כי תיבות התפילה הן הכלי לקבלת הישועה, אבל למי ישפיע אותה, מדוע גם בזה לא סומכים שהקב"ה יודע מחשבות? (ואולי כיון שהחולה חסר חיים, ע"כ כמו שקיבל חיים בעיבור ע"י אמו כך חוזר אליו החיים ע"י הזכרת שם אמו). עוד אולי כיון שהחולה חסר הארת החכמה כמבואר בשער הפסוקים עה"פ ה' יסעדנו על ערש דוי. והתגלות החכמה היא רק בבינה) עיין לק"ה ברכות השחר ה"ג אותיות כג כד כה שמוהר"ת מבאר שהאב בחי' שם הויה ממנו נמשך הנפש והאם בחי' שם אדני – ממנה נמשך הגוף, והמיתה היא ע"י הארת שם העצם בחי' האב בבחי' תוסף רוחם יגועון והחולי תחילת המיתה על כן כשאנו רוצים שיתרפא צריך להעלים את שם האב, ולהזכיר שם האם כדי שיהיה נמשך לו חיות לגוף ויחיה עוד בעוה"ז.

כב. בסוף התורה אומר רבנו היינו שם החולה ושם אמה שצריך להזכיר על החולה כשמתפללין עליו – וצ"ע הרי אמר שאין להזכיר שם החולה. ראה טעם זקנים (לשח"ק גליון כד) שרבי לוי יצחק זצ"ל תירץ שדווקא כשגוברים הדינים מאד על כל העולם כמו בלידת נח וכמרים שנעשית מצורעת שהיה קטרוג נורא על שדברו במשה רבנו. אבל בסתם חולה כן צריך להזכיר את שמו. וצ"ע זה חידוש ולא כמשמעות הגמרא בברכות לד. והמשנה ברורה בסימן קיט ס"ק ב' והפוסקים שדברו סתם בכל חולה. ואולי ס"ל לר"ל זצ"ל שזה החדוש של רבנו כאן ועל כן הביאו אע"פ שכבר נמצא בספרים אחרים, ולא בשם אמרו, כי יצא לחדש שדווקא כשיש דינים גדולים מאד אין להזכיר שם החולה. ובוזה ליישב את הקושיא מהזוהר שצריך לפרש תפילתו, שאמנם כך אבל יש מקרים מיוחדים כשהדין גובר מאד שצריך להעלים שם החולה ורק לרמוז אותו.

¹ וצ"ע מילקוט ראובני לקמן שאברהם כיון שהיה בצער גדול לא נזכר שמו, ולא בגלל שהיה דינים קשים בעולם (ואמנם היו אז דינים קשים בעולם מחטאי סדום ועמורה שרגמו לשכינה להסתלק לרקיע שישי כמבואר במדרש ב"ר יט ז'. אבל לשון הילקוט ראובני משמע שהטעם שלא נכתב שמו בגלל הצער של אברהם שהרי היה יום שלישי למילה).

כג. צ"ע הרי עיקר דברי רבנו כאן נאמרו כבר בגמרא ברכות לר. והרמזו של מרים יוכבד גמט' "רפא נא" כבר אמר דודו הדגל מחנה אפרים, ושבעת הדין לא טוב להזכיר שם האדם אומר הזוהר. ומה הוסיף כאן רבנו? וצ"ל שחיבור כל הדברים יחד לא נמצא בשום ספר. אבל עדיין קצת קשה כי נמצא בספרי האחרונים כגון אפרקסטא דעניא, ולא צריך לזה השגה גדולה. והרי הליקוטי מוהר"ן אינו ספר חדשים בגמ', אלא השגות שהוריד מגבוה מאד להיות עצות בעבודת ה'. וצ"ע איזה עבודת ה' אפשר ללמוד מדברי רבנו בתורה זו. ואולי עיקר כוונת רבנו ללמד חומרת החטא של דיבור לשה"ר על הצדיק שאע"פ שהיה מכאב לב על אשתו שפרש ממנה (פרש"י וספרי מא) ובשער הפסוקים ביאר שחקרו טעם שמה לא נכנס לארץ) ודברו על אחיהם שאהבו אותו אהבת נפש, ולא דברו בגנותו אלא רק השוו אותו לשאר נביאים¹⁶⁷ (רמב"ם סוף הלכות נגיעים) ודברו בצנעה ולא לכוונת גנאי אלא לשבח (ספרי מא) ובערכין אמרו שקטורת מכפרת על לשה"ר בצנעה (קושית עיין הפרשה) נמצא שלא היו ראויים להענש בצרעת כלל. רק כיון שדברו על משה רבנו צדיק הדור נחשב להם חטא חמור מאד וגרם חרון אף גדול מאד. וכמבואר בפירושו בפסוקים שם אחרי שמבאר להם ההבדל בין משה לשאר נביאים כתיב ומדוע לא יראתם לדבר בעבדי במשה?

הקדמה

מיטודות התפילה הוא החיוב לפרט בקשתו בתפילה, ולא לסמוך שהקב"ה יודע מחשבות ויודע חסרונותיו וכמבואר בזוהר וישלח קסט.167, ובמדרש (אסתר רבה ז' כד)168 במעשה באדם שהלך בדרך וכאבו לו רגליו והתפלל שיהיה לו חמור, וכיון שלא פירש לאיזה צורך, קיבל חמור שנאנס לשאת אותו על כתפיו. גם עיין אור החיים ריש פרשת ואתחנן/169 ד' תנאים לקבלת תפילה והרביעי שיפרש תפילתו כראוי. עוד מביאים/170 ראייה

¹⁶⁷ הקשה הגר"א וסרמן וצ"ל בקובץ מאמרים עמ' מט נבואת משה דהרמב"ם בפיה"מ ב' חלק, מנה בין עיקרי הדת עיקר אחד שכל דברי נביאים אמת ועוד עיקר אחר שנבואת משה רבינו היתה למעלה מנבואת כל הנביאים. ולפי"ז האומר שנבואת משה שוה לנבואת שאר הנביאים ה"ז כופר באחד מעיקרי הדת, ודינו כמומר לכל התורה, ואין לו חלק לעוה"ב, וא"כ איך אפשר ללמוד בקל וחומר ממרים לענין עונש המספר לשון הרע? ועוד דאיך יתכן לומר על מרים הנביאה שיצאה ח"ו מכלל ישראל? ועיי"ש שתיירן דעיקר מעלת נבואת משה על כל שאר נביאים למדנו מפרשת מרים שאמר הקב"ה לא כן עבדי משה בכל ביתי נאמן הוא פה אל פה אדבר בו במראה ולא בחידות וכו', אבל בשעה שדברה מרים עדיין לא נאמרה פרשה זו, ולא נודע עיקר זה, ולא היה בדיבורה משום כפירה באחד מעיקרי הדת, ורק היה בו משום לשון הרע שמייעטה את מדרגת משה רבנו.

¹⁶⁸ זוהר פרשת וישלח דף קסט. – הצילני נא מיד אחי מיד עשו כי ירא אנכי אותו פן יבא אנכי אתו פן יבא והכני אתו על בני. מִכָּאן מִפְּסוּק זֶה שֶׁל הַצִּילֵנִי נֹא יֵשׁ לְלִמּוּד מֵאֵן דְּצִלְי צְלוֹתֶיהָ מִי שֶׁמִּתְפַּלֵּל תְּפִלְתּוֹ, דְּבַעֲי לְפָרְשָׁא מְלוֹי פְּדָקָא יְאוּת שְׂצִירָךְ לְפָרֵשׁ דְּבִרְיוֹ כְּרֹאוֹי, הֵטַעַם כִּי תְּתַפְּלֵהּ הִיא בְּמַלְכוּת, וְסִגְלוּתָהּ דְּבִרְבִּירֵים הַנְּגָלִים וּמְפֹרְשִׁים, לְכֵן צִירָךְ לְפָרֵשׁ הַדְּבָרִים הַיֵּטֵב שְׁלֵא יִהְיֶה בְּהֵם שׁוּם פְּקוּק, כְּדִי שִׁמְדַת הַמַּלְכוּת תּוֹדֵק לְקִיָּים אֶת בְּקִשְׁתּוֹ, כִּי כֵן תְּתַפְּלֵהּ יַעֲקֹב הַצִּילֵנִי נֹא, וְהוֹסִיף לִוְמָר וְאִי תִּמְאָה דְּהָא שׁוֹבְתָה לִי מִלְבָּן וְאִם תֵּאֲמַר כְּבֵר הַצֵּלָה אוֹתִי מִלְבָּן, לְכֵן אֲמַר הַצִּילֵנִי מִיַּד אַחִי, וְאִי תִּמְאָה קְרִיבִין אוֹחְרֵנִין סָתָם אַחִין אֶקְרוּן וְאִם תֵּאֲמַר שֶׁסָתָם קְרוֹבִים אַחֵרִים נִקְרָאִים אַחִים, וּבִשְׁבִילֵם אֲנִי מִבְּקֵשׁ שֶׁתְּצִילֵנִי מֵהֵם, לְכֵן פִּירֵשׁ וְאֲמַר מִיַּד עֵשׂוֹ שְׁהוּא אַחִי, מֵאִי טַעֲמָא לְמָה הִיא צִירָךְ לִוְמָר כֹּל אֵלוֹ הַפְּרָטִים, בְּגִין לְפָרְשָׁא מְלָה פְּדָקָא יְאוּת. כְּדִי לְפָרֵשׁ בְּקִשְׁתּוֹ אֵל הַמַּלְכוּת כְּרֹאוֹי, וְהוֹסִיף עוֹד וְאֲמַר וְאִי תִּמְאָה אֲנָא אֲמַאי אֲצִטְרִיף וְאִם תֵּאֲמַר לְמָה אֲנִי צִירָךְ לְבִקֵּשׁ שֶׁתְּצִילֵנִי, כִּי יֵרָא אֲנִי אֲתוֹ פֶּן יִבְוֹא וְהַכְּנִי אִם עַל בְּנִים, בְּגִין לְאֲשַׁתְּמוּדְעָא מְלָה לְעֵילָא כְּדִי שִׁיּוֹר וְיִוּדַע דְּבֵר בְּקִשְׁתּוֹ לְמַעְלָה, וְלְפָרְשָׁא לָהּ פְּדָקָא יְאוּת וְלֹא יִסְתִּים מְלָה וּלְפָרֵשׁ בְּקִשְׁתּוֹ כְּרֹאוֹי לְמַלְכוּת וְלֹא יִסְתּוּם הַדְּבֵר. (מ"מ ורע"ג ומפ"ש)

וְאֵתָה אֲמַרְתָּ הַיֵּטֵב אֵיטִיב עֲמִךָ וְגו' מֵה שְׁכַחוּ וְאֵתָה אֲמַרְתָּ הַיֵּטֵב אֵיטִיב שׁוֹאֵל מֵאִי וְאֵתָה לְמִי אֲמַר יַעֲקֹב וְאֵתָה, וְאֲמַר כִּמְה דְּאֵת אֲמַר וְאֵתָה מְחִיָּה אֵת בְּלָם יֵינּוּ אֵל הַמַּלְכוּת שְׁהִיא כוֹד אוֹת ה' רְהוּיָה הַנְּקִרְלָת אֲתָה כְּשִׁהִיא כְּלוּלָה מִכֵּל כ"ב לוֹתוֹת מֵאִי עַד ת', וְכַשְׁתִּיחַדַת עִם ז"ל שְׁהוּא כוֹד אוֹת ו' עַל וְאֵתָה אִז הִיא יְכוּלָה לְמַלְכוּת בְּקִשַׁת הַמַּנְקֵשִׁים, אוֹף הֵכָא וְאֵתָה אֲמַרְתָּ אוֹף כִּי כִּי לְכֹחַ הַתְּפִלָּה יַעֲקֹב אֵל הַמַּלְכוּת כְּשִׁתִּיחַדַת עִם ז"ל לְכֹחַ אֲמַר וְאֵתָה אֲמַרְתָּ. תָּא קִיָּי דְּוִד מִלְכָא אֲמַר כֹּחַ וְרַחֵם זֶה הַמֶּלֶךְ אֲמַר יְהִי לְרַצּוֹן אֲמַרְי פִּי פִירוֹשׁוֹ אֲלִין מְלִין דְּסִתִּימָן דְּלֹא יְכִיל בַּר נֶשׁ לְפָרְשָׁא לִוְן בְּפֹמִיָּה אֵלוֹ הַס דְּכִרִים הַמְפֹרְשִׁים ע"י הַסְוִלְאִים צְפִי, וְהַס כִּנְגַד הַמַּלְכוּת הַנְּקִרְלָת פֶּה צְפִי עַלמָא לְאֲתַגְלִיָּה, וְהִגִּיוֹן לְבִי, אֲלִין מְלִין דְּסִתִּימָן דְּלֹא יְכִיל בַּר נֶשׁ לְפָרְשָׁא לִוְן בְּפֹמִיָּה אֵלוֹ הַס דְּכִרִים הַמְפֹרְשִׁים ע"י הַסְוִלְאִים צְפִי, וְהוּא כִּנְגַד יְכוּל הַמֶּלֶךְ לְפָרֵשׁ אוֹתָם צְפִי, דָּא הוּא הִגִּיוֹן דְּאֵיהוּ בְּלָבָא זֶה נִקְרָא הִגִּיוֹן שֶׁמִּתְפַּלֵּל בְּהַסְוִר הַלֵּב, דְּלֹא יְכִיל לְאֲתַפְרִישָׁא שְׁחִיטוּ יְכוּל לְפָרֵשׁ צְפִי, וְהוּא כִּנְגַד ז"ל הַנְּקִרָא לֵב, וְעַל דָּא אֲצִטְרִיף מְלָה לְאֲתַפְרִישָׁא בְּפֹמִיָּה וְעַל כֵּן כִּי לְהוֹיֵת דְּכֵר שִׁתְּפַשֵּׁת צְפִי, וּמְלָה דְּתִלְיָא בְּלָבָא וְדֵכֵר שְׁהוּא תְּלוּי בְּלָב, וְכִלְאֵי רִוָּא אֵיהוּ וְהַכֵּל הוּא כוֹד, כִּי יֵינּוּ חַד לְקַבֵּל דְּרִגָא תְּתַאָה אֲחַד כִּנְגַד הַמַּלְכוּת שְׁהִיא מְדַכָּה תְּחִוּנָה, וְחַד לְקַבֵּל דְּרִגָא עֲלָאָה וְאֲחַד כִּנְגַד ז"ל שְׁהוּא מְדַכָּה עֲלִיוֹנָה, וּמְפִשֵׁת מְלָה דְּאֲתַפְרִישָׁא דְּכֵר הַכִּיֵּר לְפָרֵשׁ צְפִי, לְקַבֵּל דְּרִגָא תְּתַאָה דְּאֲצִטְרִיף לְאֲתַפְרִישָׁא הוּא כִּנְגַד מְדַכָּה תְּחִוּנָה שְׁהִיא הַמַּלְכוּת הַנְּקִרְלָת פֶּה שְׁסֵם הַנְּבִקָה כִּיכֵה לְהוֹיֵת מְפֹרְשֵׁת וְגוֹלְיָה, תְּהוּא דְּתִלְיָא בְּלָבָא אֵיהוּ לְקַבֵּל דְּרִגָא פְּנִימָאָה יְתִיר וְזֶה שְׁתְּלוּי בְּלָב הוּא כִּנְגַד מְדַכָּה פְּנִימִית יוֹתֵר שְׁהִיא ז"ל, וְכִלְאֵי פְּדָקָא אֵיהוּ וְכוּלָם הַס יַחַד כִּיּוֹד אֲחַד, וְעַל דָּא אֲמַר וְעַל כֵּן אֲמַר זֶה הִיֵּו לְרַצּוֹן אֲמַרְי פִּי יֵינּוּ בְּקִשְׁתּוֹת הַתְּפִלָּה הַמְפֹרְשֵׁת הַגְּמִלְמוֹת צְפִי, וְהִגִּיוֹן לְבִי לְפִנֵּיךָ וְגו' הַס שְׁאֵלוֹת שֶׁמְבַקֵּשׁ בְּהַסְוִר הַלֵּב שְׁהֵם סְתוּמוֹת, שְׁחִיטָה יֵהוּ לְלִוְן לְפָנֵךְ לְקַבֵּלֵם וְלְמַלְכוּתָם. (מ"מ ומפ"ש)

בְּגוֹוִנָא דָּא אֲמַר יַעֲקֹב כַּעֲשֵׂי זֶה אֲמַר גַּם יַעֲקֹב, בְּקִמְיָתָא פְּרִישׁ מְלָה פְּדָקָא יְאוּת בְּתַחֲמִילָה פִּירֵשׁ הַדְּבֵר כְּרֹאוֹי כִּנְגַד הַמַּלְכוּת, וְלְבַתֵּר סִתִּים מְלָה דְּאֵיהִי תִלְיָא בְּהִגִּיוֹנָא בְּלָבָא דְּלֹא אֲצִטְרִיף לְפָרְשָׁא וְאֲחִ"כ סָתָם אֵת הַדְּבֵר שְׁהוּא תְּלוּי בְּהִגִּיוֹן הַלֵּב שְׁלֵא כִיֵּר לְפָרֵשׁ כִּנְגַד ז"ל, דְּכִתִּיב וְשִׁמְתִי אֵת וְרַעַף בְּחוּל הַיָּם אֲשֶׁר לֹא יִסְפֵר מִרְבּ וְדֵכֵר זֶה אִין רְאוּי לְבַטָּא בְּשַׁתִּים כְּדִי שְׁלֵא תְּפֹל עֵין הַרְעָה בְּהַס, אֲלֵא הֵכָא אֵיהוּ מְלָה דְּתִלְיָא בְּלָבָא דְּלֹא אֲצִטְרִיף לְפָרְשָׁא כֹּחַ הוּא הַדְּבֵר שְׁתְּלוּי בְּלָב שְׁאִין כִּיֵּר לְפָרֵשׁ, ר"ל יַעֲקֹב אֲמַר בְּחַשׁ בְּכוֹנֵת הַלֵּב בְּלָבָא, אֲלֵא שְׁתַּחֲוּהָ גִילְתָה מֵה שְׁהִיא בְּלָבָא, וְכֵן אֲצִטְרִיף בְּקִמְיָתָן וְכֵן כִּיֵּר לְהוֹיֵת תְּפִלָּה אֲחַת צְפִי וְאֲחַת בְּלָב כְּמוֹ שְׁאֲמַרְנוּ, בְּגִין לְיַחְדָּא יְחִוּדָא שְׁלִים פְּדָקָא יְאוּת כְּדִי לִיחַד אֵת ז"ל יַחַד שְׁלֵם כְּרֹאוֹי, וְכִיֵּר אֵינּוּן דְּיַדְעִי לְסַדְרָא שְׁבִחָא דְּמֵאִרְיָהוּן פְּדָקָא יְאוּת אֲשִׁרִי לְאֵלוֹ שְׁיִוְעִים לְסַדֵּר בְּתַחֲמִילָה שְׁכַחוּ שֶׁל מְקוּם כְּרֹאוֹי, וְלְמַבְעֵי בְּעוֹתָהוּן וְאֲחִ"כ לְבַקֵּשׁ בְּקִשְׁתָּה, וּבְגִין פְּדָקָא יְאוּת עַל זֶה נִלְמַד וְיִאֲמַר לִי הַשְׁכִּינָה אוֹמֵר לִיעֲקֹב וְלְכוּלָם כֵּן הַמְכוּן בְּתַפְּלָתוֹ כְּרֹאוֹי עֲבָדֵי אֲתָה יִשְׂרָאֵל אֲשֶׁר בְּךָ אֲתַפְּאָר כְּלוֹמַר עֲמַד וְעַל יַד אֲתַפְּאָר, ר"ל אֲתַפְּאָר בְּתַ"ת שְׁהוּא הַמְפֹרְשֵׁת וְהַמְעֻטְרָה. (מ"מ ורע"ג ומפ"ש)

¹⁶⁹ מדרש רבה אסתר – פרשה ז פסקה כד – פתשגן הכתב אנטגריפון דיאגרתא להנתן דת בכל מדינה ומדינה להיות עתידים ליום הזה א"ר לוי אומות העולם נבואתן סתומה ואינן יודעין אם ליהרג ואם להרוג משל לאדם שהיה מהלך בדרך מן דוחקא דאורחא אסתבע קרטוליה, אמר הלואי הוה לי חד חמר, עבר עלוי חד רומי דילדיית חמרתיה חד עולאי, א"ל סב ארכב הדין עולאי, אמר הא צלותי אישתמע ברם אנא לא שאלית כהוגן, אם למרכב אם למרכיבה, כך נבואתן של או"ה להיות עתידים ליום הזה, ואינן יודעים אם להרוג אם ליהרג, אבל ישראל נבואתן מפורשת להיות היהודים עתידים ליום הזה להנאם מאויביהם:

¹⁷⁰ אור החיים דברים ג' כג – עוד נתכוון לדייק ארבע תנאים הצריכין לקבלת תפלה – אחד שיתפלל בעני הדופק על הפתח בדרך אומרו (משלי יח כג) תחנונים ידבר רש ב' שיבקש ממקור הרחמים ג' זמן התפלה, בדרך אומרו (תהלים סט יד) ואני תפילתי לך ה' עת רצון ד'

ממלחמת עמלק שבפרשת חקת (במדבר כא) שעמלק בא בלבוש כנען ולשונו של עמלק, ועל כן לא ידעו ישראל כיצד לפרש תפילתם ע"כ בקשו נתון את העם הזה בידי, מבואר שרק בגלל הספק לא פרוש תפילתם.

והטעם עיין תורה ל"ד/ט"ו שרבנו שואל הרי הקב"ה יודע מחשבות ומתרחץ מן הדיבור הוא פלי השפע, שבהם מקבלין השפע. כמו שכתוב (דברים א'): 'ויברך אתכם באשר דבר לכם', הינו לפי הדיבור פן השפע. וכן אמר בתורה ק"ב כי התבות הם פלים לקבל השפע. וכן מבואר שהשל"ה הק' (פרשת וישלח, דרך חיים, אות ל) "ולא יחשוב הלוא הקב"ה בוחן לבות והוא יתברך מבין כוונתו, אלא צריך לפרוש. והטעם נראה לי, כי התבות של התפילה המתהוות מאותיות קדושות עולות למעלה ובוקעות הרקיעים", עכ"ל.

ועל כן גם כשמתפלל על חברו שיזכה לאיזה ישועה צריך לומר שמו ושם אמו. אמנם מצינו גם שאמרו רק שמו בלא שם אמו. עיין תענית כג. מה שמה? חנה. ושם כה. מה שמה? איכו. וכנראה יש לחלק בין רפואה לשאר ישועות. אמנם כאמור צ"ע לטעם הנ"ל לכאורה השם הוא לא לצורך כלי לשפע אלא כדי לדעת למי להשפיע, ולכאורה זה יותר חידוש שגם בזה לא סומכים שהקב"ה יודע מחשבות.

ועיין עירובין נד. וזכה "תאות לבו נתת לו" לא זכה "וארשת שפתיו בל מנעת". דהיינו שמי שיש לו זכות אזי הקב"ה שולח לו בקשתו כפי מה שבלבו, ורק מי שאין לו זכות נותן לו כפי שביקש גם הפך כוונתו. וצ"ע הרי נתבאר שתיבות התפילה הן הכלים לקבל בקשתו ואיך זה מתקיים במי שיש לו זכות? וראה שם בן יהוידע עפ"י אסתר רבה (ז' כד) הנ"ל המעשה באחד שרצה חמור לרכב עליו, וכיון שביקש סתם חמור ולא פירש דבריו, קיבל חמור שנאנס להרכיבו על כתפיו. נמצא אם היה זוכה היה מקבל כפי תאות לבו, וכיון שלא זכה קיבל רק ארשת שפתיו. נמצא שגם מי שיש לו זכות שהקב"ה יתן לו תאוות לבו צריך עכ"פ לפרש עיקר בקשתו כדי שיהיה כלי לשפע. את הגמ' בעירובין הנ"ל ביאר גם המהר"ץ חיות/ט"ו, אבל עפ"י תפילת שלמה וקיצור דבריו שמי שלא זכה אזי מקבל כפי ארשת שפתיו, אע"פ שזיק לו, ואם זכה אזי יקבל כפי תאוות לבו רק אם זה לא יזיק לו.

ובאמת איזה זכות צריך לזה צ"ע כי בגרסת תהלים רב ייבי/ט"ו הביא את המעשה הזה ושם אליהו הנביא נגלה אליו ואמר לו שהיה לו לפרש בקשתו, נמצא לדבריו גם מי שזכה לגילוי אליהו לא זכה לתאוות לבו נתתה לו.

שתהיה תפלתו מפורשת ולא תהיה סובלת פירוש בלתי הגון, וכמעשה שהובא במדרש (אסתר ז כד) בהוא גוי וישראל וכו' וילדה בהמתו של גוי ואנס ישראל להרכיבו על כתפו וכו', עד כאן:

ועי"ש גם שמות ח' (ח) ויצא משה ואהרן מעם פרעה ויצעק משה אל ידוד על דבר הצפודעים אשר שם לפרעה: פירש אור החיים מכאן שצריך לפרש תפלתו.

ט"ו רבי צבי אלימלך שפירא בספרו מגיד תעלומה על ברכות לד. – כל המבקש רחמים על חברו א"צ להזכיר שמו שנאמר "אל נא רפא נא לה" ולא קמדכר שמה דמרים עכ"ל. זה אינו מובן וכי ס"ד שלא להזכיר כלל שם מי שמתפלל עליו ואם הוא להיות הש"י יודע תעלומות לב. א"כ אין מן הצורך להתפלל בפה רק במחשבה, והרי תמצא העמלקי לבש לבושי הכנעני בכדי שלא יהיו יודעין ישראל איך להתפלל, עד שהוצרכו להתפלל אם נתן נתן את העם הזה. והנה ראיתי לאחד קדוש (הרב הק' מו"ה אפרים מ"כ בסדילקוב) מדבר בספרו דג"ל מחנה אפרים שעכ"פ נרמז בזה שמה דמרים בת יוכבד רפ"א נ"א בגי' מר"ם יוכבד ממילא נשמע לנו שעכ"פ כשאין מזכירין השם בפירוש בכדי שלא יהיה איזה קטרוג עכ"ז יש לרמז השם לפני היודע תעלומות. ובוזה ידוקדק לך מה דסיימו בגמ' ללא צורך ול"א קמדכר שמה דמרים ולפי הנ"ל יתכן דה"ק ולא קמדכר שמה דמרים בפירוש רק בגימ' נזכר שמה ושם אמה:

וראה לעיל גם בבן יהוידע על ברכות לד.

ט"ז תורה לד אות ג' – כי המלאפום הוא האותיות מלא פום, להורות, שכלי השפע, הינו הפה של הצדיק, הוא מלא מאלקות של השם יתברך. פי לכאורה קשה, למה אנו צריכין לתפלה, והשם יתברך יודע מחשבות. אבל מחמת שהדיבור הוא פלי השפע, שבהם מקבלין השפע. כמו שכתוב (דברים א'): 'ויברך אתכם באשר דבר לכם', הינו לפי הדיבור פן השפע. אם הדיבור הינו הפלי השפע הוא בשלמות ובמלואה, אזי יכולין לקבל בהם רב שפע. והדיבורים של הצדיק, בודאי הוא בשלמות ובמלואה, לכן יכול להמשיך השפע לישראל. ועל ידי זה נקרא בתיבת מלא פום, להורות שהפה שלו במלואה ובשלמות:

י" עירובין דף נד. – רבא רמי כתיב (תהלים כא ג) "תאות לבו נתתה לו" וכתיב "וארשת שפתיו בל מנעת סלה", זכה "תאות לבו נתתה לו" לא זכה "וארשת שפתיו בל מנעת סלה".

פרש"י – זכה. אם יש לו מזל טוב תאות לבו נתת לו שבעוד שהוא מתאוה באה לו תאוות עד שלא ישאלנה: לא זכה. צריך להתמקמק ולהצטער:

י" ובמהר"ץ חיות (ד"ה זכה) כתב לפרש על פי המבואר במדרש תנחומא (תרומה סי' ט), שביקש שלמה המלך מהקדוש ברוך הוא שאם גוי יתפלל לפניו במקדש יקבל תפילתו כמות שהיא, כדי שידעו שהשכינה שרויה בישראל, אך אם ישראל יבקש יתן לו כפי אשר יידע את לבבו, דהיינו, שאם הוא טובע בנים או נכסים והקדוש ברוך הוא יודע שאין זה טובה בשבילו אלא רעה, אל יתן לו. ועל פי זה הוא מפרש את דברי רבא כאן, 'זכה תאוות ליבו נתת לו', דהיינו אדם שזכה מקבל לפי רצונו האמיתי, שיהיה הדבר לטובתו, ולפיכך אם הוציא מפיו בקשה שאינה לטובתו לא יקבלנה, אך אם לא זכה וארשת שפתיו בל מנעת סלה, דהיינו, הוא מקבל לפי בקשתו בדיוק, אף שלפי האמת אין זו טובה בשבילו אלא רעה. (הועתק מביאור שפה ברוחה חלק העיון)

י" וראה תהלים עם פירוש רב ייבי (יעקב יוסף בן יהודה) פרק ה' פסוק ב' – אמרי האזינה ה' בינה הגיגי – נראה לפרש בעזה"י דהנה אמרו רז"ל על אחד שהיה בא בדרך והיה יגע והיה מתפלל שיומין לו השי"ת חמור, ונודמן לו שר אחד שהיה לו חמורה וילדה בדרך והיה עיר בן חמורה קטן מאד ואינו יכול לילך אחרי אמו והכה את האיש הזה שישא החמור הקטן על כתיפו ובכה האיש מאד שהיה קשה עליו הדרך, ולכן התפלל שיומין לו חמור לרכב עליו, ועבשיו צריך לנשא החמור על עצמו. נגלה אליו אליהו הנביא ואמר לו לכך אירע לו

לעומת זה מבואר בהחיד"א שלפעמים כשמפרש יותר מדאי יכול להפסיד עיין יוסף תהילות תהלים ה' ב'כ"ו שחנה בקשה על שמואל (שמואל א א כב) וישב שם עד עולם. גרמה שנפטר אחרי חמישים שנה, דהיינו עולמו של יובל. ועל כן ביקש דוד בתהלים שם "אמרי האזינה", אבל אם יש בהם משמעות שלא טובה לי אזי "בינה הגיגי".

אעפ"כ אמרו בגמ' ברכות לד. המבקש רחמים על חברו אינו צריך להזכיר את שמו. ופרש"י שמו של החולה. (וכן פסק מגן אברהם ס"ק א'כ"ב) על ש"ע או"ח סימן קיט א' ובבאר היטב ס"ק ב'). אבל ביארו בשם מהר"ל/כ"ו שדווקא כשהחולה לפניו לא יזכיר שמו, אבל כשאינו לפניו יזכיר שמו. והפרי חדש דייק לשון הגמ' שאין צריך להזכיר שמו משמע שאם רוצה יכול להזכיר. אולם בספר הפרדס לרש"י סימן רפו כתב שלא יזכיר. הובא בגליון הש"ס. באבן שלמה (פ"ט יד) כתב בשם הגר"א על ברכות לד. מה שאמרו א"צ להזכיר שמו, הטעם כי בזה מקובל התפילה יותר שאין מעיינין עליו. וכן כתב בקב הישר (ספע"א) דכיון דמזכיר שמו אז משגיחין לעיין עליו במעשיו, וכן ימצאו מקטריגים דינזקי ליה ח"ו. וכן כתב בחידושי חתם סופר (נדרים מ.) כ"ב בשם המקובלים.

וכבר תמחו המפרשים (שערי תשובה שם ס"ק ב' בשם הפר"ח) והקשו מהמבואר בזוהר וישלח קסט. ובמדרש (אסתר רבה ז' בד) הנ"ל שצריך לפרש בקשתו כדי שהיא תתקבל כרצונו. ויש שחילקו כנ"ל (מג"א בשם מהר"ל) בין לפניו או שלא בפניו. אבל לשון הגמ', וכן הטעם שמביא רבנו ועוד מפרשים משמע בכל אופן לא יזכיר השם מחשש הקטרוג, משמע גם שלא בפני החולה לא יזכיר שמו. ועוד צ"ע לכאורה לפני החולה למה שזכיר את שמו, אפילו לטעם המבואר במדרש שביקש חמור לרכב עליו וקיבל חמור לשאתו על כתפיו, זה לא שייך כשהחולה לפניו ומבקש עליו רפא נא לה, א"א לטעות שהכוונה לאשה אחרת שלא לפניו/כ"ו. וראה חתם סופר הנ"ל שעל כן טוב לבקר את החולה ולהתפלל עליו לפניו ואזי לא יצטרך להזכיר שמו.

רבנו כאן לא אומר שהכוונה לחולה דווקא, אלא כל מי שהדינין גוברים עליו, ומשמע כל צרה שיש לאדם. אלא שצ"ע מי יודע חשבון שמים מתי הסיבה היא התגברות הדינים. ועוד לפי המבואר בגמ' כ"ו שמי שיסוריו

כך בשביל שלא פירש תפלתו, שהיה לו להתפלל ולפרש שיודמן לו חמור לרכב עליו, ובשביל שלא פירש לרכב עליו נודמן לו חמור לישא על עצמו.

במשך שם מבאר עפ"ז את הפסוק אמרי האזינה אבל אם זה לרעתי כגון המבקש עשירות והקב"ה יודע שלא יעמוד בנסיון הוזה אזי בינה הגיגי שכוונתי היא רק על צד שבקשתי תועיל לי. וצ"ע נראה שחיבר כאן את שתי הביאורים של הבן יהוידע ומהר"ן חיות הנ"ל.

יוסף תהלות לחיד"א על תהילים פרק ה פסוק ב – אמרי האזינה ה' בינה הגיגי. רמז רבינו האר"י ז"ל כי ר"ת אמרי האזינה ה' הגיגי הוא אהיה וכתוב בינה לומר כי אהיה הוא בבינה עכ"ד. והנה המפרשים פירשו הגיגי הגיון הלב אשר לא דברתי בלשוני. והנה אמרו בזוהר שהמתפלל צריך לפרש דבריו עד"ש הצילני נא מיד אחי מיד עשו. אך כשהאדם מרחיב בלשונו לפעמים יצא תקלה כדאשכחן גבי חנה שאמרה וישב שם עד עולם ומוזה בא שלא חי שמואל הנביא ע"ה בבית ה' כי אם 'ן שנה שהוא עולמו של יובל, ובכך המתפלל לבו יחיל דשמא ילכד בדיבורו איזה דיבור שלא לטובתו, להכי התפלל דהע"ה אמרי האזינה שהוא לשון התפלה ואם יש איזה משמעות בדברי שלא לטובה בינה הגיגי דברים שבלב שנשמט דיבור זה ואין פי ולבי שוים ואחר שאתה היודע הגיגי ומה בדעתי הקשיבה לקול שועי מלכי ואלהי וסמי מכאן דבור שאינו לטובה כי אליך אתפלל ואתה ידעת מה כונתי:

כ"א ראה גם טעמי המנהגים אות תתרו דאיתא שהנכנס לבקר חולה לא יזכיר שמו שמא נגזר עליו למות וצריך שינוי השם. ועי"ש וירא אליו ה' באלוני מרמא פרש"י לבקר את החולה. וביאר שרש"י למד זאת ממה שלא הזכיר את שמו של אברהם. גם עיין ילקוט ראובני ריש פרשת וירא בשם סודי רזא לבעל הרוקח שכתוב וירא אליו ה', ולא יורא אל אברהם כיון שהיה חולה לא הזכיר את שמו.

כ"ב מגן אברהם סימן קיט ס"ק א – ... בזוהר שמות ע' ק"ט ק"י המבקש רחמים על חברו א"צ להזכיר שמו (ברכות דף ל"ד) וה"מ בפניו אבל כשמתפלל שלא בפניו צריך להזכיר שמו (מהר"ל):

כ"ג ספר מהר"ל (מנהגים) הלכות שמחות אות [א] אמר מהר"ש העומד אצל כל חולה ומתפלל עליו א"צ להזכיר שם החולה, וראייה ממרע"ה שאמר (במדבר יב, יג) אל נא רפא נא לה, ולא הזכיר שם מרים. אבל כשמברכין אותו ואין עומדים אצלו יש להזכיר שמו. ואמר שמה"ר זלמן היה בעיר נוישטט, מיחה שלא לברך על החולה בעיר אחרת, חדא שמא ח"ו כבר נפטר או הבריא, וכן נהג מהר"ש בבן אחיו.

כ"ד חתם סופר על נדרים דף מ. – וכתבו המקובלים כי יש בהזכרת שמו קצת התעוררות הדין עליו, אע"פ שמ"מ קרוב לשכר ע"י התפלה מ"מ לפעמים איכא קצת הפסד (עי"ז לפעמים) ע"י הזכרת שמו, משא"כ כשמתפלל בפני החולה שא"צ להזכיר שמו אז טוב לו. והיינו הנכנס לבקר מתפלל עליו שיחיה כי לא צריך להזכיר שמו, משא"כ מי שאינו מבקר מבקש ואינו בפניו זה צריך להזכיר שמו בתפלתו ולפעמים יארע לו הפסד דברר אע"פ שמתפלל עליו שיחיה: (עיין עוד תורת משה השלם בראשית צג. ד"ה ויעתר (השני))

כ"ה עיין פנים יפות (בראשית כה כא) עה"פ ויעתר יצחק לנוכח אשתו. ביאר שם שכיון שהיתה לפניו לא הוכרח להזכיר שמה. ועי"ש חתם סופר שכתב שכיון שלא רצה להזכיר את שם אמה של רבקה כי היתה משפחה מגונה לכן התפלל לנוכח אשתו כדי שלא יוכרח להזכיר שמה ושם אמה.

כ"ו ברכות דף ה. – אמר רבא ואיתימא רב חסדא אם רואה אדם שיסורין באין עליו יפושש במעשיו שנא' (איכה ג-מ) נחפשה דרכינו ונחקרה ונשובה עד ה' פפוש ולא מצא יתלה ב בטול תורה שנאמר (תהילים צד-יב) אשרי הגבר אשר תיסרנו יה ומתורתך תלמדנו ואם תלה ולא מצא בידוע שיסורין של אהבה הם שנאמר (משלי ג-יב) כי את אשר יאהב ה' יוכיח. אמר רבא אמר רב סחורה אמר רב הונא כל שהקב"ה חפץ בו מדכאו ביסורין שנאמר (ישעיה נג-ו) וה' חפץ דכאו החלי יכול אפילו לא קבלם מאהבה תלמוד לומר (ישעיה נג-ז) אם תשים אשם נפשו מה אשם לדעת אף יסורין לדעת ואם קבלם מה שכרו (ישעיה נג-ז) יראה זרע יאריך ימים ולא עוד אלא שתלמודו מתקיים בידו שנא' (ישעיה נג-י) וחפץ ה' בידו יצלח פליגי בה רבי יעקב בר אידי ורבי אחא בר חנינא חד אמר אלו הם יסורין של אהבה כל שאין בהן בטול תורה שנאמר אשרי הגבר אשר תיסרנו יה ומתורתך תלמדנו וחד אמר אלו הם יסורין של אהבה כל שאין בהן בטול תפלה שנאמר (תהילים סו-כ) ברוך אלהים אשר לא הסיר תפלתו וחסדו מאתו". אמר להו רבי אבא בריה דר' חיאי בר אבא הכי אמר

לא גורמים לו ביטול תורה או תפילה (ועיין תורה עד/כ"ו) שרבנו נקט רק תפילה) סימן שהם ייסורים של אהבה. נמצא שלפעמים רואים בעל ייסורים ובאמת אין עליו דינים וקטרוג אדרבה חסד גדול להרבות שכרו. וראיתי שכתבו שעל כן מספק לא יזכיר את שמו כשמתפלל עליו. אלא שזה קשה לפי המבואר בסוף התורה שיש עניין מיוחד להזכיר שם החולה ואמו. עד שאפילו לפניו יש ויכוח עם להזכיר שמו או לא.

למעשה אע"פ שהיא גמרא מפורשת ואע"פ שהמג"א ומ"ב פסקו כך להלכה, רואים מעשים בכל יום שמזכירים שמות חולים לרפואה. ולא חוששים. ואם לא נביאים הם בני נביאים הם. וכידוע שבמעשים שבכל יום בפרהסיא צאי לך בעקבות הצאן ופוק חזי מאי עמא דבר. ובהכרח לומר שלמעשה כן צריך להזכיר שם החולה וגם שם אמו כדברי רבנו בסוף התורה. ומה שאמר שאין להזכיר שם החולה זה רק בשעה שהדין גובר מאד. וכנ"ל בשם רבי לוי יצחק זצ"ל.

ונראה שכך הוא, גם ממה שרבנו פתח בדינים הגוברים על אדם פרטי, והביא ראייה מנח ששם הדין היה על כלל העולם. ואדרבה נח בעצמו בלידתו המתיק את חטא אדה"ר כנ"ל. מלמד שהדין על העולם יכול בקל להישפך על הפרט המתבלט בשמו. וכמבואר בזוהר (נח סט): הטעם שהשונמית סרבה שאלישע יזכיר אותה למלך (כמבואר בשמואל ב פרק ד' ע"ש שנקראת אשה גדולה מהעיר שונם אבל בשום מקום לא נזכר שמה רק במדרש מובא שהיא אחותה של אבישג השונמית ואשתו של עדו הנביא. וכנראה כי שם בסוף פרק ג' מבואר שהיה אז קצף גדול על עם ישראל שעבדו ע"ו) וכנראה דווקא נשמה גבוהה כמו נח ושונמית שהסט"א חוששת שיחזירו רבים בתשובה צריכים להיזהר יותר לא להזכר בשעה שהדינים מתגברים בעולם. על כן למך לא קרא שם לנח בנו, כיון שהיה בדור המבול, וכן השונמית חששה שיזכירו שמה למלך (מלכו של עולם כמבואר בזוהר נח סט): בשעת הקצף הגדול על ישראל.

וכל שכן כשיש דין על אדם פרטי כמו מרים כשדברה לשה"ר על משה רבנו וכתוב מפורש ויחר אף ה' ומיד והנה היא מצורעת כשלג. שאז בוודאי צריך להיזהר מאד שלא להזכיר שמה אפילו שלא בפניה, וכ"ש לפניה שמסתמא היתה לפני משה כשהתפלל עליה שבאופן כזה לכ"ע א"צ להזכיר את שמה. אבל שלא בשעת חרון אף נראה דעת רבנו שאפילו לפניה טוב להזכיר שמה שתתפא. וצ"ע. (הסוגיא עצמה של חטא מרים והקישויות שיש בה עיין לקמן בסוף התורה)

עד כאן ההקדמה

תורה קעד [בח]

כשהדינים ח"ו גוברים על האדם כגון שהוא חולה (ובצער גדול) כ"ט) אין להתפלל עבורו להזכיר שמו שלא יתגברו הדינים ח"ו [ל] לא, רוצה לומר אע"פ שצריך בתפילה על חולה להזכיר שמו שום אמו כמבואר לקמן, אע"פ כשגוברים עליו הדינים אין להזכיר שמו אלא או ברמז כמשה רבנו או שיבוא לבקרו וכיון שהוא לפניו ניכר להדיא על מי מתפלל.

ר' חייא בר אבא א"ר יוחנן אלו ואלו יסורין של אהבה הן שנאמר כי את אשר יאהב ה' יוכיח אלא מה ת"ל ומתורתך תלמדנו אל תקרי תלמדנו אלא תלמדנו דבר זה מתורתך תלמדנו ק"ו משן ועין מה שן ועין שהן אחד מאבריו של אדם עבד יוצא בהן לחרות יסורין שממרקין כל גופו של אדם על אחת כמה וכמה והיינו דרבי שמעון בן לקיש דאמר רשב"ל נאמר ברית במלח ונאמר ברית ביסורין נאמר ברית במלח דכתיב (ויקרא ב-יג) ולא תשבית מלח ברית ונאמר ברית ביסורין דכתיב (דברים כח-סט) אלה דברי הברית מה ברית האמור במלח מלח ממתקת את הבשר אף ברית האמור ביסורין יסורין ממרקין כל עונותיו של אדם:

^{כ"ט} תורה עד - וסימן שידע האדם אם הוא בבחינת דינא דמסאבא, ואם הוא בבחינת דינא קדישא, סימן לדבר, תפלה. פשאין בו בטול תפלה, כמו שאמרנו חכמינו, וזכרונם לברכה, (ברכות ה.) 'איזה יסורין של אהבה, כל שאין בו בטול תפלה, שנאמר: "ברוך ה' אשך לא הסיר תפילתי וחסדו מאתי". וזה שכתוב: "הסתרת פניך הייתי נבהל", פנים, זה בחינת תפלה, כמו שכתוב: (ישעיה לח) "ויסב חוקיהו פניו וכו' ויתפלל". הינו פשהוא הסתרת פנים, חס ושלום, דהינו בטול תפלה, חס ושלום, אז הוא דין קשה, חס ושלום, בחינת "הסתרת פניך הייתי נבהל" כנ"ל:

^{כ"ט} לא ידוע מתי והיכן נאמרה תורה זו

כך כתב בילקוט ראובני ריש פרשת וירא (ראד לקמן)

^{כ"ט} עיין קב הישר סוף פרק עא. ועיין ספר הפרדס לרש"י סימן רפז. וילקוט ראובני ריש פרשת וירא בשם סודי רוא. והג"א באבן שלמה פ"ט אות יד. וצ"ע מוזהר וישלח קסט. ואמרת רבא ו' כד שהמתפלל צריך לפרש היטב את דבריו.

^{כ"ט} קב הישר סוף פרק עא - ודע אף שעכשיו בזמן הזה אין לנו בדור כמו רשב"י שיוכל לבטל הגוירות רעות מ"מ חסדי ה' לא תמנו על כל דור ודור ומיד שנגזרה איזה גזירה למעלה רחמנא ליצלן מיד שלוחי מעלה מכריזים ומשמיעים הקול והכרוז ע"י תינוק ותינוקת והן מתנבאין ואינם יודעים מה מתנבאים. גם הקדוש ברוך הוא מעורר לב הכשרים ויראים שיתפללו על דורם והתעוררו בא מעצמותן ובעת אשר איזה רעות מתעוררות אז מלאכי דינים משוטטים ומכריזים וחיצי דינים נשלחים ומביאים איזה חולשה לעולם או שאר עניינים רעים בר מינו, ואז טוב לאדם שלא להראות כל כך בחוץ תדיר כדאיאתא בזוהר פ' נח: "כיון שניתן רשות למשחית אזי להאי שלוחא רשות לפגוע באינשי דמהלכין תדיר ברחובות ובשווקים ח"ו". ולכן צריך האדם להתפלל ע"ז להנצל מכל רע כנ"ל. וצריך האדם ליזהר שלא

וכמו דאיתא (ל"ב/ג) שנה לא קרא לו אביו שם בעת לידתו משום שהיה אז העולם בדינין/לד', וע"כ לא רצה אביו ליתן לו שם כי ע"י השם יהיה ניכר ומסויים בין המקטרגים ויוכלו הדינים להתגבר עליו. כמבואר בשער הפסוקים שכאשר נולד נח, אבד מתושלח כח החרב (שבה היה חותך וכוורת את הקליפות), ונתרבו הקליפות, ונתגברו במאד מאד. ולכן נתיירא למך אביו, לקרא שם בנו בעת לידתו, כי כל מה שגלוי, יש עליו עין הרע, והמתין עד שהגדיל, ואח"כ קרא את שמו נח.

להזכיר שמו בתפלתו דכיון דמזכיר שמו אז משגיחין לעיניו עליו במעשיו, וכן ימצאו מקטריגים דינזקי ליה ח"ו, והביא הזוהר ראייה שאמר אלישע הנביא לשונמתי: "היש לך לדבר אל המלך" דא הקדוש ברוך הוא דהוא יומא ראש השנה הוי דבדין איקרי הקדוש ברוך הוא מלך הקדוש ומלך המשפט, "ותאמר בתוך עמי אנכי יושבת" לא בעינא דידכרון שמי שיגיחון בי אלא בתוך עמי אני יושבת. תא חזי בשעתא דרוגזא הוי בעלמא לא אדכר שם נח כיון דרינא אתעבר כתיב "ויזכור אלהים את נח" השתא אדכר שם נח. וכל זה להודיע כי האדם נידון במשקל, ולכל מעשה טוב יש מליץ טוב ולכל ענין רע יש מקטרג. אשרי מי שאוהב את נשמתו יותר מגופו ועושה עולם הזה טפל ועוה"ב עיקר, וכל יום ויום צופה ומביט אל הסוף שסוף אדם למות ואז בוודאי יצליח בתורתו ובמעשים הטובים שיבא לחיי עולם הבא.

ליקוט ראובני על התורה – פרשת וירא ואת א: וירא אליו ה' באלוני ממרא והוא יושב פתח האהל כחום היום. הקב"ה מבקר חולה שנא' וירא אליו ה' ולא אמר ליה ולא מידי ודאי לבקר בא, א"ל ר' הבא לבקר מדבר על לבו דברים נחומין והקב"ה לא אמר ליה מידי מה ביקור חולים זה, ועוד ארז"ל הנכנס לבקר החולה נוטל חלק מס' והקב"ה בא לבקר ולא אפשר שהיה עמוסה בענין ששים גבורים סביב לה אי"כ יסתלקו החולי והכאב מאברהם ולמה הוצרך הקב"ה לשלח רפאל לרפאותו א"ל בני הקשב וכו', דע כאשר נימול אברהם בא הקב"ה לברכו שנא' וירא אליו ה' ולא אמר וירא אל אברהם ה', כי בהיות החולה בצער גדול אין להזכיר שמו וכו' אדרבה הוא בצער ע"כ אמר אליו, ומה שאמר נוטל חלק מששים בחולה ח"ו הוא א"ל מ"מ כשנסתלק המבקר יחזיר חולי למקומו: <סודי רזא>:

²⁷ עיין זוהר נח טט: ובלק"ת להאריז"ל פרשת בראשית (ל"ע דבר שם מוציא שנתורה לא מנר שמו, אלא הוי לו שם כמבואר שם דף נח: רק היה מחלקת איזה שם נח או חו נחמו או מנחם עיין גם ליקוטי שמעוני רמז מט)

לקוטי תורה – פרשת בראשית – ויחי למך וכו' ויולד בן ויקרא שמו נח, אמר הר"מ מינץ ששמע ממורי זללה"ה כי מה נשתנה בכאן מכל השאר שנאמר בהם ויולד את מתושלח ויולד את למך וכן בכולם וכאן נאמר ויולד בן סתם ואחר כך ויקרא שמו נח, והענין כי עד מתושלח היה צדיק א' בכל דור ודור מאותן י' דורות וכשבא מתושלח היה צדיק גמור וחותר וכוורת כל הקליפות בכח חרב פיפיות אשר בידו שהוא שמו יתברך לכן נקרא מתושלח מלשון ואיש שלחו בידו, בשלח יעבורו לשון חרב וכשנולד נח אבד מתושלח כח החרב הזה והיו הקליפות רבות מאד לכן נתיירא אז למך לקרא שם לבנו בעת לידתו עד שיגדיל ואח"כ ויקרא שמו נח כי כל מה דאתגלי שלטא עליה עינא בישא ויאמר הר"מ כי אינו זוכר באמיתות מ"ש לו מורי בזה:

שער הפסוקים – פרשת בראשית – דרוש ד' סימן ה': ויחי למך וגו'. ויקרא את שמו נח: – (מזולתו) יש לחקור, למה בכל האחרים נאמר, ויולד את מתושלח, ויולד את למך, וכיצא ובלמך כתיב, ויולד בן סתם, ואח"כ ביאר שמו, ואמר ויקרא את שמו נח. והענין הוא, כי עד שלא נולד מתושלח, היה בכל דור ודור מאותם העשרה דורות, צדיק אחד מגין על כל דור ודור מהם. וכשנולד מתושלח, היה צדיק גמור, והיה כורת וחותר כל הקליפות, בכח חרב פיפיות אשר בידו, שהוא שמו של הקב"ה יתברך. ולכן נקרא מתושלח, מלשון (ד"ה ב' כ"ג י') ואיש שלחו בידו. ומלשון (נחמיה ד' י"ז) בשלח יעבורו. שפירושו חרב. וכאשר נולד נח, אבד מתושלח כח החרב, ונתרבו הקליפות, ונתגברו במאד מאד. ולכן נתיירא למך אביו, לקרא שם בנו בעת לידתו, כי כל מאי דאתגליא, שלים עליה עינא בישא. והמתין עד שהגדיל, ואח"כ קרא את שמו נח. לא נמצא עוד תשלום דרוש זה. (ע"כ מזולתו):

זוהר פרשת נח דף טט: – אָמַר רַבִּי יְהוֹדָה, נַח כַּד הָוָה בְּתִיבָה דְחֵיל הָוָה דְלָא יִדְכַר לֵיה קַדְשָׁא בְרִיךְ הוּא לְעַלְמִין נַח כְּשֵׁהִיא בְּתִיבָה הִיא מְתִירָא שְׂמָא לֹא יִזְכּוּר אוֹתוֹ הַקַּבְ"ה לְעוֹלָם, לְפִי שְׂלָא אִמְרָ לּוֹ עַד מְתִי יִהְיֶה בְּתִיבָה וְלֹא הִבְטִיחוּ לְצֵאת מִמֶּנָּה, וְגַם כֹּל הַזְּמַן שִׁהִיא בְּתִיבָה לֹא דִיבַר אֱלֹהֵי הַקַּבְ"ה, וְאַחַר הַמְּבֹרָל כְּשֵׁאֲמַר לּוֹ הַקַּבְ"ה יִצְאָ מִן הַתִּיבָה רָאָה שְׂטֵעָה וְהִרְהֵר נִגְדַּת הַקַּבְ"ה לְכֹן הִבִּיא קַרְבָּן עוֹלָה כְּמִבּוֹאֵר לְהֵלֶן (מִן ע' יע"ו 6). וְכִינֵן דְּאַתְעֵבִיד דִּינָא וְאַתְעֵבְרוּ חַיִּיבֵי עֲלָמָא אֲבָל כִּינֵן שְׂהַדִּין נַעֲשֵׂה וְנִאֲבָדוּ רִשְׁעֵי הָעוֹלָם כְּכִינֵן מַה כְּתִיב, וְיִזְכַּר אֱלֹהִים אֶת נַח אֵז זָכַר הַקַּבְ"ה אֵת דְּבַר קִדְשׁוֹ שֶׁאִמְרָ לּוֹ לִנְח וְהִקְיִמוּתֵי אֵת בְּרִיתֵי אֲתָךְ, וְטַעַם הַדְּבָר שְׂלָא זָכַר אוֹתוֹ הַקַּבְ"ה עַד עֵבֹר זַעַם וְלֹא דִיבַר עֲמֹו בְּהִיּוֹתוֹ בְּתִיבָה, רַבִּי אֱלֵעָזָר אָמַר, תָּא חַזִּי בְּשַׁעֲתָא דִּינָא שְׂרִיא בְּעֲלָמָא לֹא לִיבְעֵי לֵיה לְאַיְנִישׁ דִּיִּדְכַר שְׂמִיָּה לְעֵילָא בֵּא וְרָאָה בְּשַׁעַת שְׂהַדִּין שׂוֹרָה בְּעוֹלָם לֹא טוֹב לְאַדָּם שְׂיִזְכַּר שְׂמֹו לְמַעְלָה, דְּהָא אֵי אֲדַכְּרָ שְׂמִיָּה יִדְכְּרוּן חוֹבֵי וְיִיִתְּנוּן לְאַשְׁמָתָא בֵּיה כִּי אִם יִזְכַּר שְׂמֹו יִזְכְּרוּ גַם חַטָּאֵי וִיבּוֹאוּ לְהַשְׁגִּיחַ וְלְהַסְתַּלֵּךְ בְּמַעֲשֵׂי וְלָדְרוֹן אוֹתוֹ בְּאִיזָה עוֹנֵשׁ, מְנַלֵּן מְשׁוֹנְמִית אֲנֹו לְזוֹמְדִים זֹאת מְהַשׁוֹנְמִית, דְּהָוָא יוֹמָא יוֹם טוֹב דְּרָאשׁ הַשָּׁנָה הָוָה, וְקַדְשָׁא בְרִיךְ הוּא דְאַיִן עֲלָמָא כִּי כְּשָׁבָא אֱלִישַׁע הִנְבִּיא אֵלֵיהָ כְּתִיב שֶׁם וְיֵהִי הַיּוֹם, וְפִי חוֹ"ל שִׁהִיא יוֹם טוֹב שֶׁל רָאשׁ הַשָּׁנָה שֶׁאֵז הַקַּבְ"ה יוֹשֵׁב וְדָן אֵת הָעוֹלָם, וְכִדְּרִין אָמַר לָהּ אֱלִישַׁע הַיֵּשׁ לְדַבֵּר לָךְ אֵל הַמֶּלֶךְ פִּירוּשׁ הַמֶּלֶךְ דְּאֵת קַדְשָׁא בְרִיךְ הוּא דְכִדְּרִין אֲקָרִי מֶלֶךְ הוּא הַקַּבְ"ה שֶׁאֵז בְּרִיךְ נְקָרָ מֶלֶךְ, כְּמוֹ שְׁאוּמְרִים בְּחַפְלָה מֶלֶךְ הַקְּדוֹשׁ מֶלֶךְ הַמְּשֻׁפָּט, וְרִ"ל שֶׁשָּׂאֵל אוֹתָהּ אִם יִזְכְּרָ אֵת שְׂמָהּ לְטוֹבָה לְמַעְלָה, וְתִאֲמַר בְּתוֹךְ עַמִּי אֲנִיכִי וְיִשְׁבַּת לֹא בְּעֵינָא דִּיִּדְכְּרוּן לִי וְיִשְׁגָּחוּן לִי וְיִשְׁגָּחוּן בִּי אֵינִי רוּצָה שְׂיִזְכְּרוּ אוֹתִי לְכּוּדִי וְיִשְׁגִּיחוּ עֲלֵי בְּמִיּוּחָד, אֱלָא בְּתוֹךְ עַמִּי נַח בְּשַׁעֲתָא דְּרוּגְזָא שְׂרִיא מֵאֵן דְּעִיִּל רִישֵׁיהָ בֵּין עַמָּא לֹא יִשְׁגָּחוּן עֲלֵיהָ לְמִדָּן לֵיה לְבִישׁ, בְּגִינֵי כִּךָ אָמְרָה בְּתוֹךְ עַמִּי מִי שְׂמַכְנִים רָאשׁוֹ וְכוֹלֵל אֵת עַצְמוֹ עַם כֹּל הָעַם לֹא מְשִׁיחִים עֲלֵיו לְדוֹן אוֹתוֹ לְרַע, לְכֹן אִמְרָה בְּתוֹךְ עַמִּי אֲנִי רוּצָה לְהַכְּלִל, וְזֶה גַם הִיא הַטַּעַם שֶׁלֹּא זָכַר נַח בִּימֵי הַמְּבֹרָל, כִּי תָא חַזִּי נַח בְּשַׁעֲתָא דְּרוּגְזָא שְׂרִיא בְּעֲלָמָא לֹא אֲדַכְּרָ בֵּא וְרָאָה נַח בְּשַׁעֲתָא שְׂחַמְתָּ ה' שְׂרָתָה בְּעוֹלָם לֹא הִיָּה נֹזֵכַר, וְרִ"ל לֹא דִיבַר עַלֵּיהּ שְׂמֹו הַקַּבְ"ה שְׂחַמְתָּ דְּבוּר, דְּבַר אַחַר וְיִזְכַּר אֱלֹהִים וְעַבְרָ, מַה כְּתִיב וְיִזְכַּר אֱלֹהִים אֵת נַח, הַשְׁתָּא אֲדַכְּרָ שְׂמִיָּה עֲתָה נֹזֵכַר שְׂמֹו נַח כִּי כְּבַר נִהְפַכְהָ מֵדַת הַדִּין לְמַדַּת הַרַחֲמִים, דְּבַר אַחַר וְיִזְכַּר אֱלֹהִים אֵת נַח פִּי שֹׁזֵכַר אֵת נַח הַעֲלִיּוֹן שְׂהוּא סוּד הַבְּרִית, כְּמָה דְּאֵת אָמַר וְאֲזַכַּר אֵת בְּרִיתִי פִי לְכֹן נֹזֵכַר עֲתָה נַח לְמַעְלָה לְפִי שְׂהוּא הִיא מְרַכְבָּה לִיסוּד הַעֲלִיּוֹן, וְהִיא צְרִיךְ לְעוֹרֵר אֵת הַיסוּד לְהַתִּיחַד עִם הַמַּלְכוּת. (כ"ע ומשגשג)

ל"ע אדרבה בלידת נח נמתקו הדינים והקללה שנתקללו אדם והאדמה כמבואר בליקוט שמעוני ובזוהר.

ליהוזה לישכשהתפלל משרע"ה-משה רבנו עליו השלום על מרים אחותו כשראה^{לז} אותה מצורעת, לא הזכיר שמה, כמבואר בברכות לד. [לח/ט] רק אמר סתם אל נא רפא נא לה/מ (במדבר יב/מא). והטעם כי מחמת שהיו הדינין גוברים עליה, על שדיברה לשון הרע על אחיה הצדיק הדור, כמ"ש "מדוע לא יראתם לדבר בעבדי במשה ויחר אף ה'", על כן לא רצה להזכיר שמה בפירוש כנ"ל.

^{לז} גם דפירר זה ומתוצו - חהו

^{לח} גם דפירר שכשהתפלל ובתשכס - כשהתפלל

לז כן נראה שמשה רבנו עמד בפתח אהל מועד, וראה אותה כשהתפלל עליה, אבל תחילה כשנעשית מצורעת לא ראה, עד שאהרן צעק לו שיתפלל עליה, כי הקב"ה רק לאהרן ומרים אמר הקב"ה לצאת מהאהל, וכנראה זה הטעם שלא התפלל מעצמו אלא רק כשביקש ממנו אהרן להתפלל. אמנם צ"ע מדוע צריך היה אהרן לשכנע את משה להתפלל ולא הספיק שרק יודיע לו שהיא מצורעת? וכנראה סבר אהרן שמשה יודע שדברו עליו ומקפיד עליהם ולא ירצה להתפלל עליה. אע"פ שבתנחומא מצרע אות ב', מבואר שלא דברו בפניו, אולי סבר שיודע ברה"ק. אבל ראה רבנו בחיי בשם הספרי שדברו בפני משה כמ"ש וישמע ה' והאיש משה.

^{לח} כמבואר בברכות לד. וראה ש"ע או"ח קט"א מג"א ס"ק א' בשם מהר"ל (מנהגים שמחות אות א) שדווקא בפני החולה.

טז ברכות דף לד. - א"ר יעקב אמר רב חסדא כל המבקש רחמים על חברו אין צריך להזכיר שמו שנאמר (במדבר יב יג) אל נא רפא נא לה ולא קמדבר שמה דמרים:

מתביבא שם הערה לב. על פי הגירסא שלפנינו, משמע שמימרא זו הובאה אגב שהזכר לעיל הפסוק 'אל נא רפא נא לה'. אולם המהרש"א (שם) כתב, שיש לגרוס 'דאמר רבי יעקב', ואין זו מימרא לעצמה אלא היא הובאה כתוספת לדברי רבי אליעזר, כלומר, שמדברי רבי יעקב מתבאר שמשה רבינו קיצר כל כך בתפילתו, עד שאפילו לא הזכיר את שמה של מרים. וכתב, שמחמת כן כפלה הגמרא והביאה מימרא זו גם בסוף הפרק, ששם הוא עיקר מקומה. אמנם לפנינו אינו נמצא שם, אך בדקדוקי סופרים (להלן ע"ב אות ר) הביא כן מכמה כתי"ד ודפו"י. כתב המאירי (ד"ה יחיד), שהיחיד המתפלל על חברו אינו צריך להזכיר את שמו, אלא סומך על מה שבלבו יודע על מי מתפלל. ומשמע מדבריו, ששליח צבור המתפלל יש לו להזכיר את שם החולה [שהרי הציבור אינם יודעים את שם בליבו]. והמגן אברהם (סי' קט"א) כתב בשם המהר"ל, שרק המתפלל בפני החולה אינו מוזכר שמו, אולם שלא בפניו יש להזכיר את שמו. וראה בבן יהוידע (ד"ה כל) שכתב, שבתפילה להמשכת שפע על חברו צריך להזכיר את שמו, כמו שמצינו בכמה מקומות (תענית כג: כה). אולם בתפילה להסרת חולי, אין ראוי להזכיר את שם החולה, וכמו שמצינו בתפילת משה על מרים, עיין שם שביאר באריכות טעם הדבר וכן מבואר בילקוט ראובני (תחילת פרשת וירא), שהזכרת שמו של החולה מזיקה לו, עיין שם. וראה הרחבת הדברים בילקוט ביאורים. עכ"ל המתביבא. עוד בסוגיא זו ראה בהספות שבסוף התורה ילקוט ביאורים על סוגיא זו.

מהרש"א שם - כלום מאריך יותר ממשה כו'. דלפי הענין וגודל החטא כמו במעשה עגל שהיה חטא הרבים ודאי צריך להאריך עד שיהיה נענה בתפלתו כדאמרין לעיל (לב ע"ב) כל המאריך בתפלתו אין חוזרת ריקם מנלן ממשה כו' ע"ש ובהיפך קאמר ר"א כלום מקצר יותר ממשה כו' דהיינו בחטא יחיד של מרים שלא היה קשה כל כך ואין צריך להאריך ומייתי אל נא רפא נא לה דאפילו בשם לא היה מאריך רק באל משה"כ במעשה עגל דבכמה שמות וכינויין שהיה מתפלל וכן במרגלים ומייתי ע"ז א"ר יעקב כל המבקש רחמים על חברו א"צ להזכיר שמו כו'. נ"ל להגיה דא"ר יעקב כו' וגופא דהך מימרא הוא ושיין לקמן בסוף פירקין ולא מייתי ליה הכא אלא דכ"כ היה מקצר דאפילו שמה דמרים לא היה מדבר והוא שהקב"ה יראה ללבב וידע כוונתו לרפא את מרים וא"צ להזכיר שמה בפירוש וק"ל:

טז צ"ע מדוע משה כל כך קיצר בתפילתו על אחותו (וכטענת אהרן הרי היא אחותנו בשרנו כמבואר בפרש"י שם) מרים הצדקת שהצילה אותו מכל הבן היאורה תשליכוהו, והיתה מג' הרועים של כל עם ישראל ובזכותה היה מים לכל עם ישראל ארבעים שנה במדבר וכו' עיין תורה כ' עוד על מעלת נשמתה הנפלאה. ומה שתרצו כדי שלא יאמרו ישראל וכו' צ"ע הרי זו רשעות לומר כך בלב אטום לצער מרים הצדקת מסבל מחלת הצרעת והבושה הנוראה שתצטרך לצאת חוץ למחנה שבוע ימים, ומדוע שיחשוש מהם ובפרט משה שכבר דברו עליו ועוד כוונתו רצה שידברו עליו כמבואר בחי"מ תב. ואולי כמו שחשש להזכיר שמה מחמת הגברות הדין עליה כך גם חשש להאריך בתפילה שלא יתעורר המקטרג. וצ"ע. ועיין מהרש"א ברכות לד. שדווקא בחטא גדול ודרבים כחטא העגל והמרגלים אבל חטא מרים דיחיד ולא כל כך חמור לא האריך וגם סמך שהקב"ה יודע שכוונתו למרים. עי"ש. ועיין אבות דרבי נתן פרק תשיעי - באותה שעה עג משה עוגג קטנה ועמד בתוכה וביקש רחמים עליה ואמר איני זו מכאן עד שתתרא מרים אחותי שנאמר (במדבר יב) אל נא רפא נא לה. אבל צ"ע א"כ מתי יצא משם הרי נתראתה רק אחרי שבוע. וראה לקמן.

מא במדבר פרק יב (א) ותדבר מרים ואהרן במשה על אדות האשה הבשית אשר לקח כי אשה כשית לקח: (ב) ויאמרו הרק אף במשה דבר ה' הלא גם בנו דבר וישמע ה': (ג) והאיש משה (ענו) עניו מאד מכל האדם אשר על פני האדמה: (ד) ויאמר ה' פתאם אל משה ואל אהרן ואל מרים צאו שלשתכם אל אהל מועד ויצאו שלשתם: (ה) וירד ה' בעמוד ענן ויעמד פתח האהל ויקרא אהרן ומרים ויצאו שניהם: (ו) ויאמר שמעו נא דברי אם יהיה נביאתכם ה' במראה אליו אתודע בחלום אדבר בו: (ז) לא כן עבדי משה בכל ביתי נאמן הוא: (ח) פה אל פה אדבר בו וימראה ולא בחידת ותמנת ה' יביט ומדוע לא יראתם לדבר בעבדי במשה: (ט) ויחר אף ה' בס וילף: (י) והענן סר מעל האהל והנה מרים מצרעת פשול ויפן אהרן אל מרים והנה מצרעת: (יא) ויאמר אהרן אל משה בן אדני אל נא תשת עלינו חטאת אשר נואלנו ואשר חטאנו: (יב) אל נא תהי כמת אשר בצאתו מרחם אמו ואכל חצי בשור: (יג) ויצעק משה אל ה' לאמר אל נא רפא נא לה: (יד) ויאמר ה' אל משה ואביה ירק ירק בפניה הלא תכלם שבעת ימים תסגר שבעת ימים מחוץ למחנה ואחר תאסף: (טו) ותסגר מרים מחוץ למחנה שבעת ימים והעם לא נסע עד האסף מרים: (טז) ואחר נסעו העם מחצרות ויחנו במדבר פארן:

צאו שלשתכם אל אהל מועד - פי' האע"ז כל אחד מאהלו, ופרש"י שקרא להם משה אהרן מרים בבת אחת. והיו טמאים בד"א. מסתמא משה נכנס מיד ואהרן ומרים הלכו לטבול ואז נכנסו לאהל מועד. וירד ענן השכינה בפתח ויצאו אהרן ומרים אליו חוץ לאוהל מועד. ואחרי שה' הוכיח אותם עלה הענן, והנה מרים מצורעת. ואהרן פונה למשה ומבקש ממנו שיתפלל עליה ויצעק משה וכו'. והקב"ה עונה לו שמק"ו ראוי שתסגר ב' שבועות ותפלתך עשתה מחצה שתסגר שבוע.

ועי"ש רבנו בחיי בזמן שהם דברו מיד קרא להם ה' כדי שלא יספיקו לעשות תשובה, ובעלי התוס' ועוד פי' כדי שלא יספיקו לבקש ממשה שיתפלל עליהם. צ"ע משמע שאם הי המתפלל מיד לא היתה מרים מצורעת.

ואעפ"כ העלים שמה ברמו נפלא בתוך מבתפלתו. כי נא רפא בגימ' מרים יוכבד
מכוון ממש גמט' 332 [מג' /מדי], היינו שם החולה ושם אמה [מדי] שצריך להזכיר על החולה
כשמתפללין עליו [מדי], רוצה לומר שיש עניין גדול להזכיר שם האם נוסף לשם החולה [מדי]. ודייקא שם
האם ולא שם האב כמבואר בוזהר/מדי. על כן משה רבנו בתפלתו על מרים היה צריך להזכיר שמה ושם אמה

ועי"ש רמב"ן שקרא רק להם לחוץ כדי לומר שבחו של משה שלא בפניו. מכאן הוכיח אפרקטא דעניא שמה לא התפלל על מרים לפניה. וצ"ע כנ"ל שיותר מסתבר שכשאהרן ביקש ממה שיתפלל עליה אזי משה עמד בפתח האהל, והיא לפניו.

משכיל לדוד על רש"י – רפא נא וכו' מפני מה וכו'. ההרגש הוא אמאי לא הזכיר שמה אלא לה לבד ומשני דלקצר היה צריך כדי שלא יאמרו ישראל וכו':

²² מתוצו - תפילתו

²³ עיין דגל מחנה אפרים סוף בהעלותך

²⁴ **דגל מחנה אפרים** – פרשת בהעלותך – ויצעק משה אל ה' אל נא רפא נא לה. וצריך להבין לכאורה הא צריך להזכיר שם החולה ושם אמו, ויש לומר בזה שיש רמז לזה בדבריו אלו כי רפא נא בגימטריא מרים יוכבד וקל להבין:

²⁵ עיין זוהר לך לך פד. ושבת סו: וש"ת אפרקטא דעניא ח"א כב. וש"ת תורה לשמה שצט

²⁶ עיין לק"ה ברכות השחר ג' אות כג עד כו

²⁷ **וכך המנהג** להזכיר שם חולה עם שם אמו, וצ"ע מדוע לא מספיק להזכיר שם החולה לבדו. ואם כיון שצריך לפרט בקשתו היטב מדוע לא אומרים שם העיר כנהוג בשטרות וכשיש שני יוסף בן שמעון גם משלשים לכתוב שם הסבא, כך גם כאן נכתוב שם האם ואם יש שני מרים בת יוכבד נזכיר גם את שם הסבתא (אשתו של אשר).

ועיין לעיל לק"ה ברכות השחר (ה"ג אותיות כג כד כה) שהאב בחי' שם הויה ממנו נמשך הנפש, והאם בחי' שם אדני-י ממנה נמשך הגוף, והמיתיה היא ע"י הארת שם העצם בחי' האב בבחי' תוסף רוחם יגיעו, והחולי תחילת המיתיה, על כן כשאנו רוצים שיתרפא צריך להעלים את שם האב, ולהזכיר שם האם כדי שיהיה נמשך לו חיות לגוף ויחיה עוד בעוה"ז.

²⁸ **זוהר חלק א דף פד.** (ש"א ב' י) ויתן עז למלכו, מאן מלכו דא מלך סתם, מלכא משיחא, אוף הכא לעבדך דא מלכא משיחא, כדארמן מלך סתם, והושיעה לבן אמתך, וכי לא הוה בריה דישי איהו, עד דאיהו אמר בשמא דאמיה ולא בשמא דאבוי, אלא הא אוקימנא דכד ייתי בר נש לקבל מלה עלאה לאדכרא, בעי למחך במלה דאיהו ודאי, ועל דא אדכר לאמיה ולא לאבוי, ותו הא תנינן (ד"א, ל"ג דהא) דדא מלך כדקאמרן:

שבת דף סו: – אמר אביי אמרה לי אם כל מנייני בשמא דאימא. פרש"י – כל מנייני – כל לחישות, ומפני שכופלין אותן, יש שלש פעמים ויש יותר קרי להו מנייני: בשמא דאמא – פלוני בן פלוני:

טעמי המנהגים (מנהגי שבת עמ' קסד) אות שנג טעם כשעושין מי שבירך עבור החולה מזכירין אותו על שם אמו, הוא ע"פ שהקשה בוזהר על הכתוב והושיעה לבן אמתך, וכי לא הי' בן ישי, למה לא הזכיר אביו, מכאן הוציא רשב"י ע"ה כי כשיבא האדם ליזכר אצל ב"ד שלמעלה, יזכיר דבר שהוא ודאי יותר ולכך הזכיר אמו* (מעולפת ספירים, יום עשירי, אות כ"ב):

עיין שו"ת תורה לישמה (לבעל הבן איש חי) סימן שצט – טעם למה שמזכירין אדם בבקשת רחמים ע"ש אמו ולא ע"ש אביו. **שאלה:** כאשר יתפללו על אדם שבביל איזה דבר הצריך לו ויבקשו עליו רחמים אם יזכירוהו על שם אביו או על שם אמו והנה אנחנו רואים בכותבי קמיעות שנוהגים לכתוב שם האם ולא ידענו אם יש לזה יסוד אמתי. גם רצינו לידע מה טעם יש בזה והלא כתוב למשפחותם לבית אבותם שייחוס האדם על אביו. יורנו המורה לצדקה ושכמ"ה. **תשובה:** איתא בגמרא דשבת דף ס"ו ע"ב אמר אביי אמרה לי אם כל מנייני בשמא דאימא ופירש"י ז"ל כל לחישות פלוני בר פלוני ע"ש ועפ"ז כותבים בקמיעות שם האם ונראה דה"ה בבקשת רחמים בפה דמזכירין שם האם. **ואשר שאלתם מה טעם יש בזה** נראה דהיינו טעמא משום דעל הרוב ימצא על האיש קטרוגים יותר מן האשה. הא' מפני שהאשה פטורה ממ"ע שהוג"ג = ממצות עשה שהזמן גרמה = וגדולה מזו שהיא פטורה ממצות ת"ת והאיש לא פלט מעון ביטול תורה וכמ"ש רז"ל פשפש ולא מצא יתלה בביטול תורה. ועוד כי האשה היא מוצלת מעון הקרי אשר הוא דבר המצוי בזכרים הרבה. ועל כן קטרוגים של האשה על הרוב הם מועטים משל האיש לכך יזכירו שם האם עדיף. גם עוד אין המקטרגים מתקנאים בנקבות כמו בזכרים ושמעתי אומרים טעם אחר מפני שהאם היא מבוררת יותר מן האב אבל חזקת האב היא מכח רובא וכמ"ש בגמרא דחולין ודילמא לאו אבוא הוא אלא ש"מ דאזלינן בתר רובא ע"ש. והיה זה שלום ואל שדי ה' צבאות יעזור לי. כ"ד הקטן יחזקאל כחלי נר"ו.

שו"ת אפרקטא דעניא חלק א סימן כב – בדבר המנהג להתפלל על החולה בשמו ושם אמו, ובמגן אברהם סימן קי"ט בשם מהרי"ל לא הזכיר שזכיר שם אמו, ומ"ש דוקא ע"ש אמו, הנני בעוה"ז לתשובתו, דאמנם בן בכלבו (הובא בדרכי משה יו"ד של"ה) בברכה לחולה, א"י בשם אביו (הערה א - וכה במד' תלפיות ענף חולאים, ועי' בס"ח סי' רמ"ב בתפלה על הנפטר שכ' פלוני בר פלוני, ובס' מקור חסד שם כ' דבר נחמד עפ"מ הרמב"ן ר"פ תזריע שהאם נותנת החומר והאב הצורה, לכן כשמתפללי' על ברה"ג מזכיר' האם, וכשמתפללי' על נשמת הנפטר מזכיר' שם האב, [ועי' בלק"ש ח"ג סי' מ"ד]), אבל בוזה"ק פ' לך דפ"ד ע"א איתא ז"ל כד ייתי בני' לקבל כו' בעי למיהך במלה דאיהו ודאי וע"ד אידכר לאמיי' (בן אמתך) ולא לאבוי ע"ש, וכן בוזה"ק שמות די"ו ע"ב איתא ז"ל אין מזכירין לעולם שם אביו של אדם אלא שם אמו דבר שאין בו חסדה ע"ש, והוא ע"ד אמור"ל (חולין י"א) ודילמא לאו אבוי הוא, וא"ש עפ"מ"ש בשטמ"ק ביצה ד"ו בשם הרא"ש מפליו ז"ל דרוב אינו ודאי אלא דהתורה התיירו. והכי מוכח נמי ממה דאיתא (שבת ס"ו א) אמר אביי אמרה לי אם כל מנייני בשמא דאימא ע"ש ברש"י²⁹ ועי' שערי תשובה סי' קי"ט בשם זוהר ויהי שלח (קסט) והכל אחד. ובוזה יש להבין מ"ש רש"י תולדות ע"פ וישתחוו לך בני אמך ז"ל וכאן שלא נשא אלא אשה א' אמר בני אמך. ולכאורה מה איכפת לן דהכא יימא בני אביך, אלא ודאי דמי' לפעמים על שם האב הוא על צד הדוחק וצריך טעם לדוחקו. ולפ"ז מ"ש המג"א דשלא בפניו צריך להזכיר שמו לאו דווקא שמו לחוד, אלא ר"ל כדרך שמזכירים שמו ושם אמו, דלא אתי רק לאפוקי דל"ה כפפניו דאי' להזכיר שמו כלל. ויש להוסיף דלהזכיר החולה בשמו בפניו מיגרע גרע ר"ל, כמ"ש הילקוט ראובני ר"פ וירא שקשה לוי"ט ע"ש והוא פלאי.

ומה שהעיר ע"ד האוה"ח הק' וארא ע"פ "אשר שם לפרעה" שכתב ז"ל מכאן שצריך לפרש תפלתו, "הרי דלא הזכיר שם אמו", במחכ"ת אינו ענין להזכרת השם דבלא"ה פרעה אינו שם העצם כ"א שם המלכות כנודע, וכונת האוה"ח על כל ג' התיבות דנראין כמיותרין ואמר שמכאן שצריך לפרש תפלתו, ר"ל על איזה צפרדעים התפלל.

אך לא רצה להזכיר בפירוש כנ"ל כי כשהדין גובר יש לחשוש מקטרוג כשמזכיר את שמו של אותו אדם שהדין גובר עליו/מט¹ :

לסיכום צ"ע מה רוצה רבנו ללמד כאן? מאחר שלא נתחדש כאן מה שלא מבואר בספרים אחרים. ואולי עיקר כוונת רבנו להשוות את החרון אף שהיה בזמנו של נח ע"י דור המבול לחטאם של מרים ואהרן כשדברו על הצדיק הדור, שאע"פ שאם היו מדברים באופן הזה על אדם אחר לא היה חרון אף כל כך גדול, וכמו שאמר להם הקב"ה בפירוש מדוע לא יראתם לדבר בעבדי במשה, ומונה שם מעלותיו של משה על נביאים אחרים, וכתוב ויחר אף ה' בם וילך. מבואר היטב שכל החרון היה על שדברו במשה צדיק הדור שמעלתו לאין שיעור משאר צדיקים.

על כן היה עליהם חרון אף גדול מאד אע"פ שדברו מצער על צפורה שפרש ממנה (פרש"י וספרי מא) וחקרו הטעם שמשה לא נכנס לארץ (שער הפסוקים)². ודברו על אחיהם האהוב, ושלא בפניו, ולא התכוונו אלא להחזירו לאשתו (תנחומא מצרע ב), ולא דברו בגנותו, אלא רק השוו אותו לשאר נביאים/נביא³ (רמב"ם סוף הלכות נגיעים). ודברו בצנעה, ולא לכוונת גנאי, אלא לשבח (ספרי מא), ובערכין אמרו שקטורת מכפרת על לשה"ר בצנעה (קושית עיון הפרשה), נמצא שלא היו ראויים להענש בצרעת כלל. ומרים לקתה בצרעת, רק כדי שיהיו הכל יודעין עונשו של לשון הרע (תנחומא שלח ו).

וקצת חידוש ראיתי בסה"ק תורת חיים (קאסוב) פ' בהעלתך שכתב "אל נא רפא", א' הוא צורת יו"ד, רפי בגימ' מרים, והוזכר בזה שמה עבלה"ק, והרי בפניו א"צ להזכיר שמו ואף על גב דכתיב "לה" בנסתר, י"ל דל"ה פנים בפנים, מ"מ הרי משם יליף הש"ס (ברכות ל"ד סע"א) דא"צ להזכיר שמו,

ובסה"ק דגל מחנה אפרים שם כתב ז"ל וצריך להבין לכאורה הא צריך שם החולה ושם אמו, וי"ל בזה שיש רמז לזה בדבריו אלו כי רפא נא בגימ' מרים יוכבד וק"ל עכ"ל. ועל כרחק צ"ל דעתם ז"ל דגם בפניו נכון להזכירו ברמז.

ולו"מ י"ל דכדעת הני קדישי עליון רמזו בלשון חז"ל שם דקאמר כל המבקש רחמים כו' א"צ להזכיר שמו שנא' כו' ולא קמדכר שמה דמרים, דלכאנ' תיבת דמרים נראה כיתר דהרי במרים קא משתעי קרא ולהנ"ל א"ש דדוקא שם מרים לא הזכיר אבל רמז מספר השם הזכיר.

ועיין בחי' הגריעב"ץ ז"ל בברכות שם שכ' דצ"ע מזוהר וישלח, דמוכח דס"ל דאפי' שלא בפניו א"צ להזכיר שמו ע"ש ובמוסגר שם (מהמו"ל) הראה למ"א רס"י קי"ט, וכונתו לתרץ דשא"ה דהוי עשו שלא בפניו.

ולי צ"ע מנ"ל דתפלת מרע"ה היתה בפניה, ואדרבה משמע לפי הדיוק בהך פרשתא דכתיב ויקרא אהרן ומרים ויצאו שניהם, עי' ספרי ורש"י ורמב"ן שם, א"כ משמע דאפילו שלא בפניו א"צ להזכיר והטיב אשר תמה הגיעב"ץ מדברי זוהר, ולפ"ד הדגמ"א והתו"ח הנ"ל א"ש דבכל גווני צריך להזכיר אלא דדי ברמז המספר (אלא דהבדל יש בין הדגמ"א להתו"ח דלדגמ"א צריך לרמז גם שם אמו ולתו"ח א"צ) ולדעת הדגמ"א מ"מ א"צ לרמז תיבת בן או בת, ואפשר דשא"ה דמשום דמיעט בהזכרת השם ית' כמ"ש מהרש"א קיצר ג"כ בהזכרת שם החולה, משא"כ בעלמא יש להזכיר במפורש.

ועוד י"ל דהזוה"ק לשיטתו דליכא למילף מהתם, דהרי כ' בס"פ בהעלתך ז"ל הא אוקמוה והוא רזא דשמא קדישא מחד סרי אתוון ולא בעא משה לצלאה יתיר בגין דעל דידי' למלכא לא בעי לאטרחא יתיר, בג"כ קב"ה בעא על יקרא דמשה ע"ש, ולפ"ז טעמא רבה הו"ל במה דל"א רפא נא למרים כו', (ואפשר דכאן נמי משמע דלא כרמ"א אור"ח רס"י ס"ג שכתב דיכולים להוסיף על דבר המכוון נגד דבר אחר, ובשו"ת חת"ס אור"ח סי' ע"ה הביא סתירות לזה ע"ש ואני בעניי כתבתי בזה באריכות בגליון הש"ע), וממילא ל"ה צורך לפרושי להדיא כיון דקב"ה בעא ליקרא דמשה, וי"ל דכ"ז בכלל "בדקא יאות" שכ' זוהר וישלח המובא בשע"ת קי"ט, ועי' ירושלמי הוריות פ"ג ה"ד, "זיל אבא יהודה הקדוש ברוך הוא ימלא כו'". משמע דגם בפניו יש להזכיר שמו, אמנם בדב"ר פ"ד בהך עובדא דאבא יודן ליתנייהו לב' תיבות אלו "אבא יודן". עכ"ל שו"ת אפרקטא דעניא.

עיין בספר טוב להודות (יהודה סאמעט) מאמר יב עמ' שנד. ובספר סוכת שלום (גוטמכר) כלל ה' בענין תפילה על חולה הזכרת שם אמו דווקא.

^{מט} כך נראה בפשטות אע"פ שלעיל הקשינו על זה מנח שאמנם היה חרון אף גדול על הדור אבל מצד נח בעצמו אדרבה בלידתו נמתקה מאד הקללה שנתקלל אדם והאדמה.

¹ עיין שער הפסוקים אמר לי מורי ז"ל, מה שנאמר עתה, והוא, כי הנה למעלה אמו, כי אלדד ומידד מתנבאים במחנה, וארז"ל שהיו מתנבאים, שימות משה, ויהושע יכניס ישראל לארץ כנען, ואז ותדבר מרים ואהרן בענין זה של משה, והיו נושאים ונותנים וחוקרים, לדעת סיבת מיתת משה, קודם שיכנס לארץ, כי עדיין לא נתברר להם טעמו של דבר היה בחטא הסלע, כי זה המעשה היה אחר מיתת מרים בפרשת חוקת, ואז עלתה הסכמתם, כי טעמו של דבר היה, לפי כי אשה כושית לקח בלקיחה גמורה כאשתו לכל דבר, ולכן לא נכנס לארץ, כנז"ל בשם החכם הנז"ל: ועתה רצו לדחות סברא אחרת, שהיינו יכולים לומר, והוא מ"ש בספר זוהר כי ארץ כנען היא סיהרא, ולכן יהושע שנאמר עליו פני יהושע כפני לבנה, נכנס אליה. אבל משה שפניו כפני חמה, העליונה מן הסיהרא, לא נכנס אליה. ונמצא כי שבת הוא לו ולא גרעון ח"ו מניעת בניסתו. ודחו סברא זו, ויאמרו הרק אך במשה דבר ה', הלא גם בנו דבר, ואנחנו שוים אליו בענין נבואה, וא"כ למה אנחנו נכנסים, והוא אינו נכנס. אלא ודאי שאינו טעם לשבת, אלא טעם לגנאי, כי אשה כושית לקח כנזכר, והם לא ידעו כי גם הם לא יכנסו לארץ. אז הודיעם הקב"ה, שהטעם הוא לשבת, כנזכר בדברי ספר זוהר. ומה שאמרתם הלא גם בנו דבר, אינו כן, כי הרי אם יהיה נביאכם וגו', לא כן עבדי משה, והוא לבדו פני חמה, ולכן לא נכנס לארץ, הנקרא סיהרא קדישא. וכמו שדרשו בספר זוהר, על פסוק היש בה עץ אם אין וכו'. ר"ל, אם יש בה עץ חיים, שהוא ת"ת הנקרא חמה, אכנס לתוכה, ואם לאו לא אכנס:

^{כא} הקשה הגר"א וסרמון זצ"ל בקובץ מאמרים עמ' מט נבואת משה דהרמב"ם בפיה"מ בפ' חלק, מנה בין עיקרי הדת עיקר אחד שכל דברי נביאים אמת ועוד עיקר אחר שנבואת משה רבינו היתה למעלה מנבואת כל הנביאים. ולפ"ז האומר שנבואת משה שוה לנבואת שאר הנביאים ה"ו כופר באחד מעיקרי הדת, ודינו כמומר לכל התורה, ואין לו חלק לעוה"ב, וא"כ איך אפשר ללמוד בקל וחומר ממרים לענין עונש המספר לשון הרע? ועוד דאיך יתכן לומר על מרים הנביאה שיצאה ח"ו מכלל ישראל? ועי"ש שתירץ דעיקר מעלת נבואת משה על כל שאר נביאים למדנו מפרשת מרים שאמר הקב"ה לא כן עבדי משה בכל ביתי נאמן הוא פה אל פה אדבר בו במראה ולא בחזיונות

וגם אהרן היה ראוי להצטרע אלא שהמעיל כהונה שלבש כיפר לו על לשה"ר (ספרי זוטא ט'. כמבואר בזבחים פה:). בגמרא (בשבת צז. עה"פ ויחר אף ה' במ) נחלקו בזה דעת ר"ע שנצטרע ורבי יהודה בן בתירא שלא נצטרע. ובמדרש (ילקוט שמעוני תשמא), נצטרע אלא שהסתכל אהרן בנגעו ומיד נתרפא, וזהו "ויפן אהרן" ודרשו שם בברייתא שפנה מצרעתו, ופנה אל מרים והנה מצורעת, סבר שיסתכל בה ותתרפא גם היא, ונעשה ההפך שכל זמן שהיה רואה היתה פורחת בה (ילקוט שמעוני שם). והטעם (ביאר עמק הנצי"ב) כיון שהוא גרם לה לדבר. בפשטות הכוונה שרק כשאהרן הביט בה פרח בה צרעת, אבל א"כ לא יתכן להסגירה אלא רק להרחיק אותה מאהרן. אבל המלבי"ם (בספרו ארץ חמדה) פירש שבכל פעם שהביט בה נוסף לה עוד צרעת (ואין הכוונה בחזק שהרי היתה מיד עזה כשלא²¹) ואין בהרת עזה יותר (נגעים א' א'), אלא כל פעם נוסף נגע בעוד מקום בגוף).

עד כאן ביאור חברותא לתורה קעד

בסוגיית הגמרא בברכות לד. שא"צ להזכיר שם החולה

מתיבתא ברכות לד. ילקוט ביאורים עמ' שסו -

מתי המתפלל על חבירו אין צריך להזכיר את שמו ומתי צריך להזכירו כל המבקש רחמים על חבירו אין צריך להזכיר שמו. כתב באדרת אליהו (ד"ה המבקש) שכשמתפלל על אחרים וניכר מתוך תפילתו על מי הוא מתפלל, אין צריך להזכיר את שמו.

והיעב"ץ (ד"ה כל) פירש, שאין צריך להזכיר שמו משום שבשמים ודאי יודעים על מי הוא מתפלל.

והוסיף האדרת אליהו שכך ראוי שלא להזכיר את שמו כדי שלא תדע מידת הדין על מי לקטרג²², אמנם אם מתפלל לבקש רחמים להינצל מאדם רע, אדרבה ראוי להזכיר את שמו של הרודף הרע כדי שתדע מידת הדין את שמו ותוכל לקטרג עליו. ובכך דייק את לשונו של רב חסדא 'כל המבקש רחמים על חבירו', ולא אמר 'כל המתפלל על חבירו', כיון שבא לרמוז שאם מבקש שיעשה דין בחבירו צריך להזכיר את שמו, ורק מי שמבקש רחמים עליו לא יזכיר את שמו. אכן אם לא ניכר מתוך תפילתו על מי הוא מבקש מודה רב חסדא שצריך להזכיר את שמו של חבירו, כיון שהקב"ה אף שהוא יודע מחשבות, מכל מקום הוא רוצה שהתפילה תהיה בצורה ברורה ומפורשת כיון שהדיבור עושה רושם ופועל פעולתו למעלה²³, ויוסיף בקשת רחמים על חבירו שלא תפגע בו מידת הדין.

וכעין זה הביא במראית העין (ד"ה אמר רבי יעקב) בשם העינין יעקב, שהמתפלל על חבירו אין צריך להזכיר את שמו כיון שיש לחוש ששמו הוא הגורם למחלתו, וכמו שמצאנו שכשרוצים לרפאותו משנים את שמו. ודחה זאת, שאם כך היה צריך לאסור להזכיר את שמו ולא רק לומר שאין צריך להזכירו, ומה ששינוי השם מועיל לרפואה אין זה משום שהשם גורם לחולי, אלא משום שבכך הוא ממשיך עליו נפש חדשה.

אמנם בבן יהוידע (ד"ה כל) פירש, שאם בא לבקש רחמים וטובה עבור חבירו צריך להזכיר את שמו, שעל ידי כך יהיו אותיות שמו צינורות להמשכת הטובה עליו²⁴, אבל אם מתפלל להסיר רעה או חולי מעל חבירו יותר טוב שלא יזכיר את שמו כדי שלא ידבקו בו המקטרגים והמזיקים.

ובאוצר חיים (ד"ה אין) פירש הטעם שאין צריך להזכיר את שמו של החולה, כיון שכשאינו מתפלל על שם מסוים הרי זה נראה כאילו הוא מתפלל על כל החולים ובכך תפילתו יותר מתקבלת לרצון²⁵.

המתפלל על חבירו שלא בפניו צריך להזכיר את שמו

שם. המגן אברהם (או"ח סי' קיט סק"א) הביא בשם מהר"ל, שרק אם מתפלל על חבירו בפניו אין צריך להזכיר את שמו²⁶, אבל אם מתפלל עליו שלא בפניו צריך להזכיר את שמו.

בהגהות יעב"ץ (ד"ה כל) הקשה, מדוע אמרו שאין צריך לפרש את שמו, והרי בזוהר למדו מתפילת יעקב (בראשית לב יב) 'הצילני נא מיד אחי מיד עשיו' שהמתפלל צריך לפרש את דבריו כראוי, ומוכח שצריך לפרש את השם בתפילה כמו שיעקב הזכיר את שמו של עשיו. וכתב הבית יוסף (דירנפלד, ד"ה א"צ), שלפי המגן אברהם מיושב, שכיון שיעקב התפלל על עשיו שלא היה בפניו, הוצרך להזכיר את שמו, אבל בגמרא אמרו על המתפלל על מי שלפניו, שהוא אינו צריך להזכיר את שמו.

הערות שם

עה. ובגליוני הש"ס (ד"ה א"ר יעקב) דייק בלשון הגמרא שאין צריך להזכיר את שמו אבל אם ירצה יכול להזכירו, וכתב שבספר הפרדס (סי' רפז) גרס 'כל המבקש רחמים על חבירו לא יזכיר את שמו', ומכך משמע שגם אם רוצה אסור להזכיר את שמו. עו. והוסיף שראוי להתפלל על חבירו ולהזכירו בשם אמו, כיון שהיא ודאי ילדתו ובכך יוכלו המלאכים לדעת מיד על מי התפלל ולהודרו בקיום בקשתו, ולא יצטרכו להתעכב לשאול את הקב"ה על מי התפלל, שיש חשש שבזמן זה יקטרג השטן ויעכב את התפילה שלא תיענה.

וכו', אבל בשעה שדברה מרים עדיין לא נאמרה פרשה זו, ולא נודע עיקר זה, ולא היה בדיבורה משום כפירה באחד מעיקרי הדת, ורק היה בו משום לשון הרע שמיעטה את מדרגת משה רבנו.

²² בפסוק 'י' תחילה כתוב מצרעת כשלא ואח"כ רק מצורעת, כיון שמרים פניה כצהרים (סוטה יב) ואמרו בנגעים (ב' א') שהגרמני שעורו לבן מאד עזה נראית בו כהה ע"כ תחילה אמר האמת ואח"כ כיצד נראית לאהרן. (משך חכמה (צפנת פענח)

עו. והביא לכך ראייה מהמעשה (תענית כג): ברבי מני שביקש מרבי יצחק בן אלישיב שיתפלל על אשתו שתתייפה, ושאלו מה שמה. וכן במעשה (שם כה). בשכנתו של רבי חנינא בן דוסא שבנתה בית ולא היו הקורות מגיעות מכותל לכותל, ושאלה מה שמה כדי להתפלל על צרתה.

עח. והוסיף שלפי זה גם לפי מנהגו שכן מזכירים שמו של החולה, יש להוסיף ולומר 'בתוך שאר חולי ישראל' ובכך הוא כוללו בתוך שאר החולים וגורם לתפילתו להיות יותר מקובלת.

עט. ולפי זה ביאר בפנים יפות (בראשית כה כא) את הכתוב (שם) 'זיעתר יצחק לה' לנוכח אשתו, ומדוע היה צריך להתפלל כשהיא עומדת מולו, וביאר משום שסבר שמא יצטרך לשנות את שמה, כשם ששינה הקב"ה את שמה של שרה, ולכן לא רצה לקרותה בשם, והוצרך להעמידה לפניו שאז גם בשמתפלל עליה אין צריך להזכיר את שמה. ואכן לאחר שנענה בתפילתו הזוכר שמה שכתוב (שם) 'ותהר רבקה אשתו'.

פ. וכעין זה כתב גם המרומי שדה (ד"ה כל), והוסיף שגם אם עסוק בו הרי זה כאילו עומד אצלו ואינו צריך להזכיר את שמו, וכמו שמשא בתפילתו על מרים לא הזכיר את שמה, כיון שהיה עסוק לדבר עליה עם אהרן.

ליקוט ביאורים עמ' שסז

החתם סופר (ד"ה כל) כתב לפי דברי המגן אברהם, לבאר את הגמרא (נדרים מ.) שכל המבקר את החולה גורם לו שיחיה וכל שאינו מבקר את החולה גורם לו שימות, לפי מה שפירשו המקובלים^{פא} מדוע אין להזכיר את שמו של החולה, כיון שבכך הוא מגלה למידת הדין על מי לקטרג, שאף שיש יותר תועלת בתפילתו, מכל מקום יתכן שלפעמים יש בכך קצת הפסד, ולכן אמרו שאם הוא מבקר את החולה הוא יכול להתפלל עליו בפניו בלא להזכיר את שמו ובכך הוא גורם לו שיחיה ואינו מסכנו במידת הדין, אבל מי שאינו מבקר את החולה ולכן הוא צריך להתפלל עליו בהזכרת שמו, הוא גורם לו קטרוג ממידת הדין ויכול להיות שבכך הוא גורם לו שימות^{פב}.

אין לכנות אדם בתואר 'חולה'

שם. רש"י (ד"ה ל) פירש, שדין זה נאמר במתפלל על חולה שאין צריך להזכיר את שמו של החולה. וכתב הזכרון שלום (ד"ה המבקש), שמכך שלא כתבה הגמרא המבקש רחמים 'על החולה', או 'על חבירו החולה', מוכח כמו שכתב בחמשה מאמרות (מאמר נוסח התפילה אות יט) שבשאוברים מי שצריך לחולה אין לומר 'הוא יברך את החולה פלוני', מכיון שבכך שהוא מכנהו בתואר חולה הרי הוא מודה שהוא חולה ויצטרך יותר זכויות כדי להתרפאות, כמו שאמרו (שבת לב.) לעולם יבקש אדם רחמים שלא יחלה שאם יחלה אומרים לו הבא זכות והפטר.

מה החידוש בכך שמשא לא הזכיר את שמה של מרים

ולא קמדכר שמה דמרים. המגיד תעלומה (ד"ה כל) הביא בשם הדגל מחנה אפרים, שדייק מה שהוסיפה הגמרא להדגיש שמשא לא הזכיר בתפילתו את שמה של מרים, והרי לכאורה כבר רואים זאת מהכתוב שהזכר בגמרא. אלא שכוונת הגמרא לרמוז שלא הזכיר את שמה בפירוש אבל רמז עליו בגימטריא, שאמר 'רפא נא' והוא בגימטריא 'מרים יוכבד'^{פג}, ומכך יש ללמוד שגם כשאין מזכיר את שמו של החולה מכל מקום צריך לרמוז על מי הוא מתפלל. והשפתי חכמים (ד"ה המנקה) הוסיף עוד רמז בגימטריא בתפילתו של משה, שתיבות 'רפא נא לה' הם בגימטריא 'דמרים הנביאה'.

והבן יהוידע (ד"ה כל) דייק, מדוע אמרה הגמרא שלא הזכיר שמה 'דמרים', והיה די לומר שלא הזכיר את שמה, ואנו יודעים שמדובר על מרים שלא הזכיר את שמה, וכתב שבכך משמיעה הגמרא שאפילו מרים שהיתה צדיקה גמורה, אף על פי כן נזהר משה שלא להזכיר את שמה כדי שלא ידבק בה המזיקין.

והשדה יצחק (ד"ה חמר) ביאר, שהיה קשה לגמרא מה הראיה ממשא רבינו שקיצר בתפילתו על מרים ושמה עשה כן כדי שלא יאמרו ישראל^{פד}, אחותו נתונה בצרה והוא עומד ומרבה בתפילה, או שלא יאמרו ישראל שבשביל אחותו הוא מאריך בתפילה, אבל בשבילנו אינו מאריך בתפילה^{פה}. ולכן פירשה הגמרא שהראיה ממשא היא מכך שקיצר ביותר שאפילו לא הזכיר את שמה של מרים, ועל כך לא היתה טענה מישראל, ושפיר מוכח שמשא קיצר בתפילתו.

הערות שם

פא. הובא לעיל בשם האדרת אליהו.

פב. וראה באגרות משה (שו"ת, יו"ד ח"א סי' רכג) שכתב שיותר ראוי להתפלל על החולה בפניו משלשה טעמים: א. שבשיראה החולה שבא לבקרו, תהיה לו בכך נחת רוח ויועיל לרפואתו. ב. בשיראה המבקר את מצבו וצערו של החולה, יתרגש יותר ויתפלל יותר בתחנונים. ג. שאמרו (שבת יב:) ששכינה נמצאת מראשותיו של חולה, ומשום כך תתקבל תפילתו שם יותר.

פג. וביאר באפרקסתא דעניא (שו"ת, ח"א סי' כב), שלשיטתו של בעל דגל מחנה אפרים צריך להזכיר בתפילה את שם החולה ואת שם אמו, ולכן רמז בגימטריא גם ליוכבד שהיתה אמה של מרים. והקשה, משמעות הפסוקים שם היא שמרים לא היתה בפניו של משה כשהתפלל עליה, שהרי כתוב תחילה (במדבר יב ה) 'ויקרא אהרן ומרים ויצאו שניהם', ורק אחר כך כתוב (שם יג) שמשא התפלל על מרים, ולא הזכיר שמשא יצא גם הוא מחוץ לאוהל, ואם כן מדוע לא הזכיר משה את שמה של מרים בתפילה שלא בפניה. ותיירץ על פי דברי המהרש"א שהובא לעיל, שכשם שמשא קיצר בשמותיו ותואריו של הקב"ה, כך קיצר גם בשם החולה ולא הזכירה בפירוש אלא רק רמז עליה בגימטריא, אמנם כשלא מקצר בהזכרת השם יש להזכיר גם את שם החולה.

פד. וכמבואר ברש"י (במדבר יב יג) שמשום טענות אלו קיצר משה בתפילתו.

פה. והשפתי חכמים (ד"ה ס"ל) כתב, שאין לומר שכיון שמחמת טענות אלו קיצר משה ממילא אין להזכיר שמשא היד מקצר בתפילתו, כיון שעדיין יש להזכיר מכך שגם תפילה קצרה נחשבת לתפילה ראויה.

